



Friedrich Klára

A
Nagyszentmiklósi
Kincs
megfejtési
kísérlete



Budapest, 2015



© Friedrich Klára - Szakács Gábor

A tanulmány 2015-ben jelent meg
Friedrich Klára: Megfejtések könyve c. kiadványában.
(ISBN 978-963-88764-5-4)

A kiadványt gondozta: Barta József

A Nagyszentmiklósi Kincs megfejtési kísérlete

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
A Kincs rövid története	5
Megfejtések	6
A 9-es és 10-es tálka	15
A 22-es és 23-as kehely	23
A 17-es kürt	27
A 8-as tál	30
A 2-es korsó	35
A 3-as és 4-es korsó	39
A 5-ös korsó	40
A 6-os korsó	43
A 11-es pohár	48
A 15-ös és 16-os nyeles tálka	50
A 21-es tál	52
Vannak-e runák a Nagyszentmiklósi Kincsen?	55
Összegzés	58
Szakirodalom	65



Bevezetés

„E föliratok olyan fényes bizonyítékai elődeink írástudásának, mint az arany, amelybe beróva vannak.”

(Fischer Károly Antal, 1889)

„Szinte úgy hat Nagyszentmiklós, mintha a Kínától a Kárpát-medencéig terjedő ős eurázsiai műveltség és művészet időtlen jelképe lenne”.

(László Gyula, 1977)

„Idestova negyven év óta izgat a nagyszentmiklósi kincs szépsége és rejtett rejtélye. Éreztem, hogy valamikor, még mielőtt elmennék, méltó módon közelébe kell kerülnem.”

(László Gyula, 1986)

Hogy miért kezdtem bele a sok megfejtés után egy újba? Amiért sokan, mert az előzőeket teljesen vagy részleteikben nem tudom elfogadni és az eddigiekhez egy új megfejtést és néhány új adatot szeretnék hozzátenni. Az eddigiekhez hozzátenni írom, mert ha előző megfejtő társaim olvasatával nem is értek egyet, mindegyikük hozzátett valami fontosat a kincsről való ismeretek halmazához.

A Nagyszentmiklósi Kincsről az első rajzokat gyermekkoromban a Tolnai Lexikont lapozgatva láttam. Később Bécsben kétszer és 2002-ben a Nemzeti Múzeumban is kétszer megnéztük Szakács Gáborral. Valamint többször a múzeumi másolatokat, amikor ott jártunk.

Gyűjtöttem a néha nehezen elérhető szakirodalmat, például Szentkatolnai Bálint Gábor megfejtését az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilmtárából. Néhány rövid cikket írtam a kincsről, de a tanári munka, a háztartás, a rovásírás terjesztése, versenyek, szakörök szervezése, ismeretterjesztő könyvek írása, az utazások a rovásemlékek megtekintésére, új rovásemlékek keresése nem tették eddig lehetővé azt az elmélyülést, amely ennek az anyagnak a feldolgozásához szükséges. A különleges tiszteletet is meg kell adni ezeknek a műalkotásoknak, melyeket hun királyok keze érintett, nem lehet elkapkodottan, felületesen nyilatkozni róluk. Mandics György írja, hogy *„a leletek csúcsa az aranykincs”* s ugyanígy minden megfejtői munka csúcsa is.

Friedrich Klára, 2015

A Kincs rövid története

A néphagyomány szerint a Nagyszentmiklósi Kincs Attila hun királyé volt. Ki tudja hány évszázada nyugodtak már az aranyedények a föld alatt egy kendőbe csavarva, amikor 1799 július 3-án Nákó Kristóf földesúr jobbágyai, Nérú Vuin és felesége, Ikonía rátaláltak árokásás közben. A szakirodalom hol románának, hol szerbnek nevezi a házaspárt. Kezdetben 23 aranyedényről volt szó, amelyeket részint két görög kereskedőnek, részint a helybéli aranyművesnek eladtak. (Bálint Csanád könyvéből megtudjuk, nem biztos, hogy görögök voltak, mert régi szerb neveket viseltek.) Több darabot hallgatásuk fejében nekik ajándékoztak, egyes edényeket megrongáltak, pl. két kancsónak a füleit, egy bikafejes csészének a szarvait letörték és egy szelence tetejével együtt beolvasztották. Egy harmadik kereskedő is megorrontotta az eseményt és felvásárolta Vuinék, majd az aranyműves edényeit. Mindhárom kereskedő Pestre indult, de a kincs híre megelőzte őket, így kénytelenek voltak bejelenteni Boráros János polgármesternek. (Emlékére áll a Boráros téren egy szép oszlop, tetején a bikafejes ivócsanak szobrával.) A kereskedők kártalanítása után, augusztus 3-án leltárba vették a 23 darabból álló kincset a városházán, azaz hét korsót, egy ovális tálat, négy kerek tálat, két poharat, három bikafejes csészét, két nyeles tálat, egy ivókürtöt, egy szelencét üvegpaszta berakással és két talpas kelyhet, továbbá a beolvasztásokból származó aranyrudat. A 24. az aranyrúd.

Az edények súlya 74 gramm híján tíz kiló. A megrongált és beolvasztott edények miatt Vuinéknál vizsgálatot rendeltek el, ahol ők maguk még egy keresztet és egy fülbevalót bevallottak. Egy szemtanú pedig több, az eddiginél is nagyobb korsóról beszélt.

Szeptemberben a császári és királyi Régiségtár igazgatója, Neumann abbé értesítette Ferenc császárt a leletről és javasolta annak megszerzését. Így a kincs 1799 október 2-án a Régiségtárba került. Ikonía Vuin mezítláb és gyalog indult Bécsbe, némi jutalom reményében. A kincstár szerény összeget ítélt meg mind a földesúrnak, mind Vuinéknak, erről azonban nem értesítették őket. A pénz csak 1813-ban jutott el Nákó Kristóf fiához, aki abból házat építtetett Vuinéknak, őt magát bárói rangra emelték. A kincs 1799 óta kétszer került vissza rövid időre szülőföldjére, 1884-ben a budapesti Országos Ötvenművészeti kiállítás idejére, valamint 2002-ben a Fidesz kormány idején.

Bécsben, az 1891-ben megnyitott Művészettörténeti Múzeumban (Kunsthistorisches Museum) tekinthető meg, a felháborító „óbolgár kincs” felirattal.

Szöllősy Kálmán pécsi kutató írja: *„A kincs miatti felfokozott érdeklődés azonban más, valójában az a kérdés, hogy van-e köze a magyar őstörténethez... Ami a kérdést robbanékonyra teszi, az, hogy ha a kincs a magyar őstörténet része, akkor nehezen, vagy sehogyan sem illik be a finnugor eredetelméletbe.”*(1999/17.)

A Magyar Nemzet hetilap híre tömörítve (Ferch, 2006): A pontos helymeghatározást a nagyszentmiklósi Aranykincs utcában 2004-ben magyar és román régészek, Bálint Csanád régész, akadémikus vezetésével végezték.

Földmintát vettek, majd Lengyelországban szénizotópos vizsgálattal 95 %-os bizonyossággal kimutatták, hogy a kincs talajrétege a Kr.u. 670 és 830 közé tehető. Ez nem a kincs készítésének idejét jelenti, de talán még az elrejtését sem, mert a terület az Aranka patak egyik vízfolyása mellett feküdt, tehát lejjebb süllyedhetett.

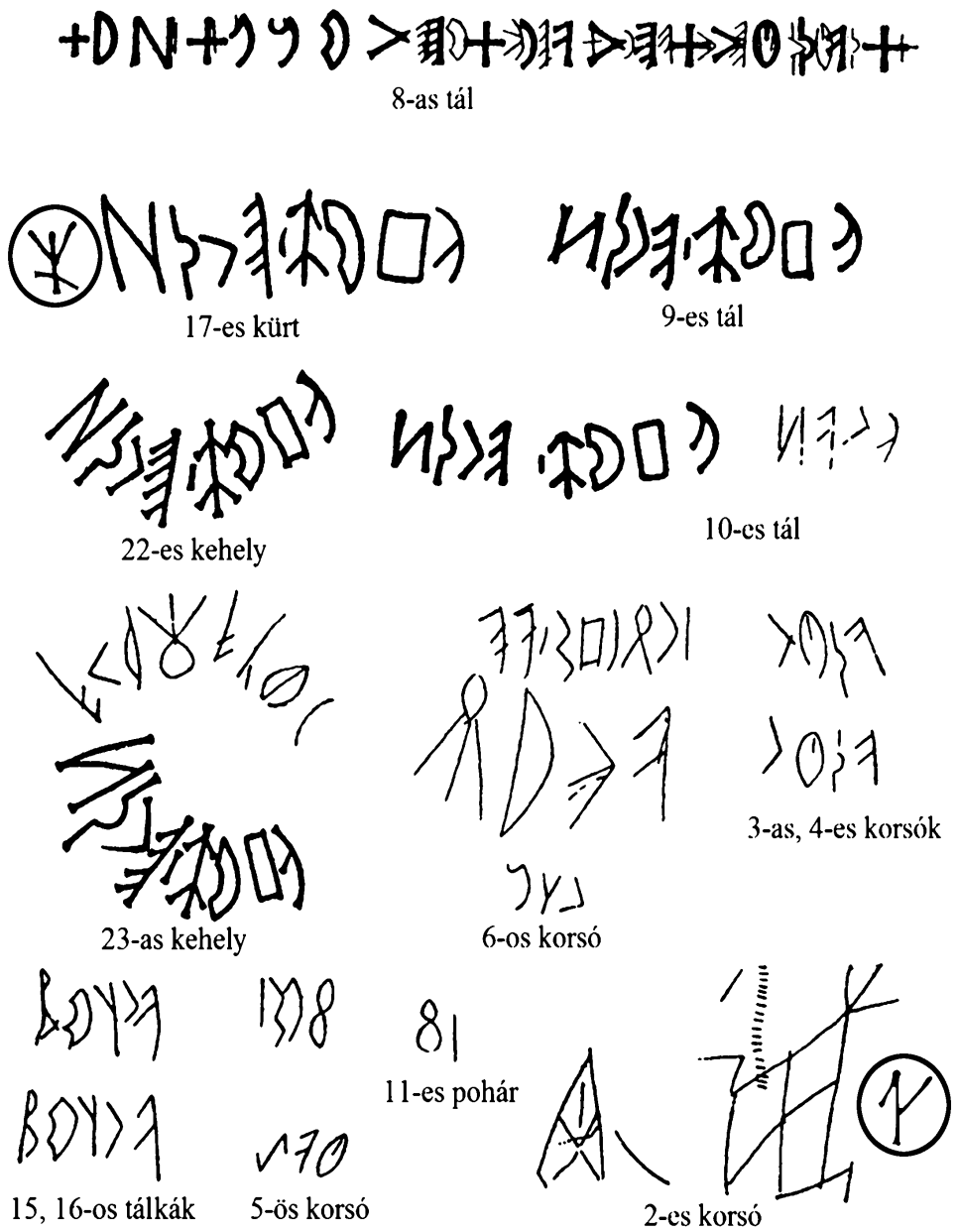
Forrai Sándor tanár, rovásírás kutató több könyvében ír a kincsről, jel összehasonlításokat is végez. Megfejtést, olvasatot nem ad, ezt tisztességesebbnek tartja, mint a kutatástörténet ismerete nélküli elhamarkodott szövegeket. Ebben tökéletesen igaza van. Az *ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig* c. könyvéből ismertetek néhány adatot. A 134 jel 24 fajta betűből áll, kettőt nem azonosíthatónak tart. Megjegyzi, hogy a magyar rovásírás **R** betűje két formában szerepel, különbségük, hogy a középső vonal ellenkező dőlésű. Megállapítja, hogy a kincs jelei nem tekinthetők kizárólag türk eredetűnek, ugyanúgy vegyes jelekből állnak, mint az Isszik csésze felirata. A türkön kívül összehasonlította ezeket a magyar, az etruszk-pelazg és a föníciai rovásírással is. Az etruszk-pelazggal 14 betű azonosítást talál. Feltételezi, hogy a kürtöt vérszerződés szertartásához használták. Említi, hogy a 2. Margit-szigeti követ felfedező és lerajzoló Laczkovics András mérnök türk nyelven fejtette meg a Nagyszentmiklósi Kincset, de megfejtése nem egyezik más megfejtők türk nyelvű olvasataival. (Hozzá kell tennem, hogy azok sem egymással.)

Megfejtések

14 edényen van rovásírás és ezen belül 2 tálkán görögös jellegűre alakított rovásbetűkből álló szöveg is. Ezen kívül, tehát a 14-en kívül, egy tálkán görög betűs, de nem görög nyelvű felirat van.

Az edényeknek nagyjából ötven megfejtője ismert, de nem mindenki fejtette meg mindegyik feliratot. Írásomnak nem célja ezek ki-merítő ismertetése, mert több helyen megtalálhatók, ezek szerepelnek a szakirodalmamban. Eddig **Mandics György** foglalta össze

legalaposabban az ismereteket, megfejtéseket. Különösen hasznos a külföldi szakirodalom ismertetése, mely a legtöbb kutató számára nem elérhető. (Róvott múltunk, II. /421-től).



1. ábra: A feliratok

A két bekarikázott jel újabb észrevétel, Robert Göbl, Róna Tas András és Bálint Csanád alapján.

A megfejtések nyelve: magyar, ősbolgár, gót, ógörög, türk, ujgur, brahmi, proto-szláv, besenyő, balkár-karacsáj, ősrómán, trák-dák, germán, etruszk...

Ennek a rovásleírásnak megfejtése komoly munka, néha hosszú éveken át dolgoztak rajta, csiszolták, többen változtatták, kiegészítették, így a nevek melletti évszámok nem a megfejtés időpontjai, csupán a kiadványok évszámjai, amelyekben olvastam. Például Vékony Gábor már 1997-ben kialakította olvasatait, meg is jelent, azonban itt a 2004-es, némi változtatást tartalmazó könyvéből vettem az adatokat.

Tanulmányomban a következő szerzők megfejtéseit ismertetem:

1. Fischer Károly Antal (1842-1926) egyesek szerint sváb, mások szerint szász származású huszártiszt, később hivatalnok. A kincset személyesen látta 1884-ben Budapesten, majd Bécsbe is elutazott (2005/98). Magyar nyelven fejté meg. A készítésük idejét illetően Hampel József régész korábbi véleményét fogadja el, a III. -tól a VI. századot minden darabra. Fischer volt az első, aki a rovásírás addig fellelt emlékeit módszeresen, alaposan, pontosan összegyűjtötte, megírta, saját pénzén kiadta, elment a helyszínekre, elment még a svájci hunokhoz is, de nem akadémiai kiküldetésből. Mivel nem a finnugor vagy a török eredetet, hanem a szkíta-hun-avar-magyar folytonosságot vallotta és támasztotta alá, csak lenézés és gúny jutott számára. Dr. Sebestyén Gyula, az akadémia levelező tagja az ő 1889-ben kiadott könyve alapján írta meg műveinek egy részét, de nem ismerte el Fischert. **Halis István** helytörténész írja 1902-ben: *„A runák (a Nagyszentmiklósi kincs jeleiről van szó, akkoriban többnyire így nevezték a rovásírást) olvasását számtalan tudósunk kísérlete után Fischer Károly – ez a fáradhatatlan, nálunk semmiképp se méltányolt tudós – terelte helyes irányba, ki rámutatott az írásjegyek szittyá-hun/magyar mivoltára”.*

2. Dr. Szentkatolnai Bálint Gábor nyelvész, egyetemi tanár (1844-1913). A hun-magyar írással, mint írja 1892-es cikkében, Csíksomlyón ismerkedett meg, középiskolás korában. 1871 és 1874 között Mongóliában járt, így véleményem szerint Kül tegin és Bilge kagán rovásfeliratos síremlékeit ő fedezte fel. Hazatérve, utazása eredményeit a Magyar Tudományos Akadémiának benyújtotta, ezt azonban Hunfalvy Pál elégettette, így a felfedezés babérját egy orosz földrajztudós aratta le 1887-ben. Szentkatolnai Bálint Gábor szerint a nagyszentmiklósi aranyedények egy besenyő fejedelemé és családjaé voltak.

3. Dr. Csallány Dezső régész, múzeumigazgató, a történelemtudományok kandidátusa (1903-1977). Török nyelven fejteti meg a feliratokat. „*Honfoglalóink török nyelvű, egyetlen rovásírásos felirati emléke*” – írja (1967/65). Véleménye szerint a kincs eredetileg 36 darabból állt, hiányzik 13 darab: 1 ivókürt, 1 állatfejes ivócsésze, 2 db. pohár, 1 állatdiszes szilke, 3 db. tál és 5 db. korsó (1967/54). Megfejtéseit, magyarázatait tanulmányán belül többször változtatja, itt csak egy véleményt közlök, a többi a szakirodalomban jelölt írásában olvasható.

$\text{>} = \underline{a}$	$\text{>} = \underline{o}$
$\text{>} = \underline{i/j/}$	$\square = \underline{u}$
$\text{>} = \underline{i}$	$\text{>} = \underline{u/cirillbetű/}$
$\text{>} = \underline{b^1}$	$\text{>} = \underline{n^2}$
$\text{>} = \underline{d^1}$	$\text{>} = \underline{n^a d^1}$
$\text{>} = \underline{dz}$	$\text{>} = \underline{n^a g^1}$
$\text{>} = \underline{j^1/i/}$	$\text{>} = \underline{an^1}$
$\text{>} = \underline{k^1}$	$\text{>} = \underline{p^{1-2} > \underline{b}}$
$\text{>} = \underline{k^2}$	$\text{>} = \underline{\check{s}^1 > \underline{c}}$
$\text{>} = \underline{ok^1/törzsjel/}$	$\text{>} = \underline{s^{1-2}}$
$\text{>} = \underline{l^{1,2} \sim \underline{y}/=j/}$	$\text{>} = \underline{t^{1-2}}$
$\text{>} = \underline{alj^1}$	$\text{>} = \underline{z^{1-2} > \underline{s}}$

2. ábra: A betűk hangértékei Csallány Dezső szerint

4. Dr. Baráth Tibor történész, egyetemi tanár (1906-1992). Bécsben, Párizsban és Montrealban is végzett tanulmányokat. A kommunizmus miatt emigrációba kényszerült. Szerinte a kincs egyes darabjai Attila nagybátyjaihoz, Roga (Rua, Ruga) hun királyhoz (390?-434) és testvéréhez, a hadvezér Oktárhoz kapcsolhatók. „...a hunok magyar nyelvűségében többé nem kételkedhetünk” írja a kincs alapján, tehát megfejtései magyar nyelvűek. (1. könyv, 43. oldal)

5. Pataky László mérnök Gélyse kiskán c. könyve 1996-ban jelent meg, melyben Atila kincse címmel közli a kincs történetét és megfejtéseit, 1977-es évszámmal. Magyar nyelven fejté meg. A kincset Bécsben is megtekintette. Dr. Rudolf Noll-tól, a Kunsthistorisches Museum régiségtárának igazgatójától kérte és kapta meg a kincs iratainak másolatait. Patakytól tudjuk, hogy a kincs 24. darabja egy aranyrúd, amely a beolvasztásokból keletkezett. Véleménye, hogy az V. században készített edények besenyő fejedelmekhez kerültek. A kincs *„kézzelfogható bizonyíték arra, hogy a Kárpátok közén a 896. évi honfoglalást megelőző századokban már éltek magyarul beszélő népek.”* (2002/28)

6. Dr. Vékony Gábor régész, nyelvész, egyetemi tanár (1944-2004). Véleménye, hogy a poncolt feliratok kivétel nélkül régi magyar nyelven vannak, a karcoltak közül néhány törökül, szlávul, alánul is. A feliratok korát 850 és 950 közé helyezi (2004/150). Könyvéből egy jelentős mondat: *„A nagyszentmiklósi abc egyéb jeleinél is megfigyelhető a párthus betűsorral való kapcsolat.”* Ám sajnos ugyanezen az oldalon mégis így összegez: *„A nagyszentmiklósi ábécé tehát végső soron az arameus írásbeliségre megy vissza, de sok közvetlen hatás érte a türk rovásírás környezetéből.”*

7. Friedrich Klára tanár:

Mivel sajnos nem vagyok régész, a kincs korát sem állapíthatom meg. Véleményemmel azokhoz a szakemberekhez csatlakozom, akik a hun korba helyezik az edények megalkotását. Így például Atila hun király kincsének tartotta **Pulszky Ferenc** régész, művészet-történész, jogász, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, a Magyar Nemzeti Múzeum egykori igazgatója, kinek sírját a bikafejes csanak szobra díszíti. **Hampel József** régész, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja a kincs készítésének idejét a III-V. sz. közé helyezte 1884-ben megjelent tanulmányában. Bár Hampelnek nehéz megbocsátani Torma Zsófia régésznő munkásságának tönkretételét, de azt el kell ismerni, hogy 15-20 évig derekasan állta a nyomást és kitartott a hun kori készítés mellett, csak 1905-ben váltott a VII-IX. századra. **Baráth Tibor** történész szintén a hun kori készítést írja. **Bakay Kornél** régész szerint pedig komolyan kell venni azt a feltevést, hogy az edények egy része az V-VI. sz. ban készült. (1997/I./233)

A legtöbb megfejtő a VII. és IX. sz. közé helyezi az edények és a feliratok készítésének időpontját, türk nyelvűnek tartva azokat.

Módszerem

Természetesen a kincs megtekintésével kezdtem, a másolatokkal a Magyar Nemzeti Múzeumban, majd kétszer Bécsben és kétszer 2002-ben, amikor a Nemzeti Múzeumban, itthon volt a kincs.

Bár az aranyat magát és az ékszereket személyes hordásra nem értékelem, nem tagadom, hogy ez a kincs a szigorú tudományosság számára megengedhetetlen módon érzelmileg közel áll hozzám, szeretem, tetszik, sokat nézegettem, nézegetem a rajzokat, a feliratokat. Minden műalkotásnál, feliratnál az ember érdekel, aki valamikor élt, küzdött, alkotott, rótt, írt, festett, épített, meghalt, hagyott valami értéket az utódaira. Azok az emberek is érdekelnek, akik kézbe vették ezeket az edényeket, használták, karcoltak rá valamit, így akarva-akaratlanul részesei lettek annak a csodának, amit ez a kincs jelent, művészi és aranyértékén messze túlmenően.

Feltételeztem, hogy a Hampel által megadott III. és VI. század között élt hun királyok és a környezetükben élők névváltozatai közül valamelyik szerepel a kincsen és ezzel nyerek néhány biztos hangértéket. Először a magyar rovásírás emlékein fennmaradt hangértékekkel próbálkoztam jobbról-balra, majd a 9-es, 10-es tálkáknál olvasható módon folytattam, nem a betűk hasonlításával, hanem „keresztrejtvény fejtő” módszerrel. Szigorú voltam magamhoz, ragaszkodtam az állandó hangértékekhez, mivel az eddigi olvasatokat éppen azért nem fogadtam el, mert a megfejtők többsége gyakran módosította ugyanazon jelek hangértékét, vagy túl sok magánhangzót toldott be, hogy elképzelései bejöjjenek.

Az előző megfejtők gyakran neveket fejtettek meg a kincsen. Jómagam is ezt tettem. Ahol nem találtam krónikás vagy történetírói forrást, ott a régi földrajzi nevek között kerestem példát. Kálmán Béla írja a személynevek és földrajzi nevek összefüggéseiről: *„A nagyobb folyók, hegyek neve rendszerint évezredek óta öröklődik, nem csak nemzedékről-nemzedékre, hanem egyik népről a másikra is... Igen sok földrajzi név – főleg lakott települések, falvak, tanyák, utcák, terek neve – származik személynévből. Számos magyar helységnév, puszta személynévi eredetű, egykori birtokosáról... Nyelvtörténeti kutatások kiderítették, hogy többek között Szolnok, Debrecen, Tata is személynévből származnak”* (1967/11, 13). Fischer is ezt írja: *„Helyneveink nagy része megbecsülhetetlen emlék a régi időkből, mert van köztük sok olyan, mely elnevezése által már használatban nem levő személyneveket tüntet föl, vagy jelentősége által az ott történt eseményeket örökíti meg, mint pl. Keveháza...”* Ezt támasztja alá Marjalaki Kiss Lajos és Nagy Géza tanulmánya is, címek a szakirodalomban.

Az edényeket tehát a jelzett szakemberek véleménye alapján hun korinak tartom, ugyanilyen korúnak a poncolt feliratokat, melyek szerintem az edényekkel egy időben készültek. A karcolt feliratok későbbiek. A poncoltakat V. századnak, a karcoltakat V. és XI. század közöttinek feltételezem. Véleményem szerint a kincs nyelve hun, melyből a magyar nyelv is alakult, tehát megfejtéseim magyar nyelvűek.

PONCOLTAK HANGÉRTÉKEI

A, Á	CS	D	E, É	G	I	LY	K
N	NY	O	R	U	Z		

KARCOLTAK HANGÉRTÉKEI

A, Á	CS	D	E, É	G	I	LY	K
M	N	NY	O	R	SZ	T	U
<u>KS</u> vagy <u>OS</u>	<u>OC</u>						

ÖSSZEROVÁSOK HANGÉRTÉKEI

- =

D ZS
J T
- S B
SZ vagy I K
U
- S B
ZS vagy 50 K
J U

F.K.

3. ábra: A betűk hangértékei Friedrich Klára szerint

A 8-as, 9-es, 10-es, 15-ös, 16-os, 20-as, 21-es edénykéket a szakirodalom csészéknek, szilkéknek, tálaknak nevezi. Ezek legfeljebb csészealjak, de nem csészék és főleg nem szilkék, amelyek köztudottan ételhordó cserépedények. Így itt tálaknak, tálkáknak nevezem őket.

Az edények és felirataik számozását Hampel József végezte, sajnos nem is egyszer. Csak az edények számozását használok a továbbiakban, a feliratokét nem, mert teljesen ésszerűtlen. Az ésszerű az lett volna, ha az edények számozásához köti a feliratok számozását, például a 6-os korsón lévő 3 feliratot 6/1, 6/2, 6/3-nak nevezi.

A megmaradt 23 edényből 14-en van rovásfelirat. A feliratok száma is 23, mint az edényké. Ezeket a következőképpen osztottam fel:

Poncolt feliratok: 9-es, 10-es tálka, 17-es ivókürt, 22-es, 23-as kehely, 8-as tálka.

A poncoláson kívül karcolt is: 10-es tálka, 17-es ivókürt, 23-as kehely. A 8-as tálkán előkarcolások vannak.

Csak karcolt feliratok: 11-es pohár, 15 és 16-os nyeles tálka, 2-es korsó, 3-as korsó, 4-es korsó, 5-ös korsó, 6-os korsó.

Görögös jellegű feliratok: 9-es, 10-es, 21-es tálka.

Írásirány: A poncolt feliratokat balról-jobbra haladónak tartom, így fejtettem meg, kivéve a 8-as tálat, ezt jobbról-balra. Azonban Hampel rajza ráébresztett, hogy a 8-as tálat mindkét oldalról lehet olvasni, ugyanis átüt a poncolás. Balról-jobbra, ha belső felét nézzük, a pártás fülön ilyenkor a griffek és oroszlánok látszanak. Jobbról-balra, ha külső felét nézzük, ilyenkor a pártás fülön a növények látszanak.

Balról-jobbra íródott szerintem 10 felirat, 5 poncolt és 5 karcolt. A 9-es, 10-es, 17-es, 22-es, 23-as edények poncolt, valamint az 5-ös korsó felső, 6-os korsó felső és a 10-es, 15-ös, 16-os edényen lévő karcolt feliratok. Csallány Dezső balról jobbra fejtette meg a 2-es korsón lévő „Győztes fejedelem” zászlójának betűit.

Jobbról-balra 6 felirat íródott. A poncolt 8-as tálé, továbbá a 3-as, 4-es korsó, 23-as kehely karcolatai, az 5-ös korsó alsó és a 6-os korsó középső felirata.

Három feliratnál mindkét irányból van értelmes olvasat. Ezek: A 2-es korsó két betűből álló karcolata, a 6-os korsó alsó karcolata és a 11-es pohár karcolata.

Az **R** betűket kivéve a jelek írásirány változás esetén is mindig ugyanabba az irányba néznek, nem fordítják meg őket. Egy IV. századi latin betűs példát is hozok Hampel József tanulmányából az írásirány kialakulatlanságára: A 4. ábrán látható 4,6 cm hosszú ezüst lemezkén, ZIBAIÐZ jazig fejedelem neve olvasható. A latin Z, B, D betűk balról-jobbra haladnak, de megfordítva állnak. Amennyiben a másik oldala volt használatos, akkor ugyan a betűk a mai használat-hoz képest nincsenek megfordítva, viszont jobbról-balra haladva adják ki a Zibaidz nevet. A lapocskán a karikák a lyukakat jelzik, fel-erősítés céljából. (1884/51.)



4. ábra: Ezüst lapocska egy jazig fejedelem nevével

Az írásirány kérdéséhez tartozik az **R** betűk középvonalának dőlési iránya. Négy feliraton a bal száron alulról indul a középvonal, ahogyan ma is használatos a jobbról-balra történő írásnál. Három feliraton a bal száron felülről indul, ez a balról-jobbra írásnál szokásos. Az öt egyforma poncolt feliraton belül sem ugyanaz a mellékvonalak iránya. Csallány Dezső **K** hangértékkel olvassa, azonban ezek **R** betűk, Forrai Sándor szerint is.

A feliratok írásának iránya tehát változó. Ez abból is adódhat, hogy nem ugyanaz a személy készítette és nem ugyanabban az időben. Az írásirány talán nem volt „kőbe vésve”, vagy írásreformok zajlottak.

Hány kéz poncolta, karcolta ezeket a feliratokat? A poncolt feliratok jellegzetességeihez a régészek értenek jobban. László Gyula és Bakay Kornél szerint is az edények nem egykorúak és nem egy műhely termékei, a feliratokat több különböző kéz készítette. Saját, nem szakértői véleményem, hogy a poncolt feliratokat két műhelyben készítették, a 8-as tálat az egyikben és a többi 5 poncoltat a másikban. A 8-as tálon ezen kívül feltételezem még két betű időben sokkal későbbi betoldását, de erről majd ott.

A karcolt feliratok körében már biztosabban mondhatok véleményt. Mint csaknem 40 évig írást tanító tanárnak gyakorlatom van a különböző kezektől származó írások felismerésében. Ráadásul húsz éve tanítom a rovásírást is, vezettem szakkört, értékeltem versenyfeladatokat, levelezek rovásírással, tehát többszáz különböző kéz által készített rovásírásos anyagot olvastam el, ezen kívül a rovás emlékek ismerete is jó támpont. A karcolt feliratokat tizennégy különböző ember készíthette. **1:** 10-es tálka karcolata. **2:** 15-16-os nyeles tálka karcolata. **3:** 5-ös és 6-os korsó felső karcolata. **4:** 6-os korsó középső karcolata. **5:** 6-os korsó alsó karcolata. **6:** 11-es pohárka karcolata. **7:** 3-as, 4-es korsó karcolata. **8:** 23-as kehely karcolata. **9, 10, 11, 12:** 2-es korsó karcolatai. **13:** 17-es ivókürt karcolt összerovása. **14:** az 5-ös korsó alsó karcolata. Ez a sorrend egy időbeli sorrend is, az 1-es karcolatot tartom a legkorábbinak és a 14-est a legkésőbbinek.

A Z betűk mellékvonalainak száma

Érdekesség, hogy a fésű szerű poncolt **Z** betűknek különböző számú mellékvonala van, noha a hangértékük ugyanaz. 9-es, 10-es tálka: **3** vonal, 8-as tálka, 17-es ivókürt, 23-as kehely: **4** vonal, 22-es kehely: **5** vonal. Felmerült bennem, hogy az edények „gyorsmásolatok” egy eredeti készletről, talán ezért nem egyezik a vonalak száma.

Az ábráról: Az 1-es ábra Fischer Károly Antal könyvéből származik. Ekkor még nem volt ismert a 2-es korsó TJ és az ivókürt DZS összerovása, így ezek bekarikázva az 1. ábrán és külön a 3. ábrán láthatók az összerovások hangértékeinél.

Olvasataimban az aláhúzott betűk összerovást jelentenek. A megfejtéseim melletti nyilak az olvasás irányát jelzik.

A 9-es és 10-es tálka



1. ábra: A 9-es-es tálka Hampel József tanulmányából



2. ábra: A 10-es tálka poncolt és karcolt felirata

Egyforma tálkák, egyforma poncolt felirattal kívülről az oldalukon. A 10-es tálkán karcolt felirat is van. Vannak szerzők, akik a 10-es tálkát nevezik 9-esnek, ez zavart okozhat. Hampel József és az itt felsorolt megfejtők szerint a karcolat a 10-es tálkán van.

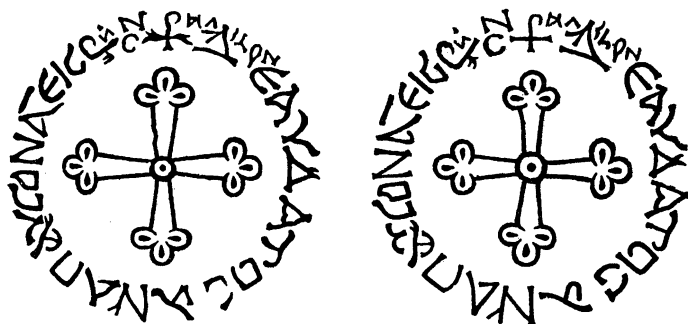
Fischer Károly Antal

1899: jobbról-balra haladva, poncolt felirat: Hangértékek a hunmagyar rovásírás alapján, olvasatot nem ad: ND K NY CZ L S É R.

10-es tálka karcolt felirata: ND S G R. Olvasata 2 helységnév: eNDeS és eGeR

Görög betűs felirat: Fischer veszi észre először, hogy ezek nem görög betűk, hanem görögösre alakított magyar rovásírás betűk. Néhány szót hoz ki belőlük: RENDeT RÓ Ő RÁNK vagy SZÉPen SZÓL.

3. ábra:
A 9-es és 10-es
tálka görögös
rovásfelirata



Észreveszi a tálkák keresztjének hasonlóságát az ozorai avar fejedlem aranykeresztjével (1992/46, 2005/87)

Szentkatolnai Bálint Gábor: Fischerre hivatkozva, őt kiegészítve, jobbról-balra haladva, poncolt felirat:

1892: N-AD K-ENY EZS-ICS PES-UR (Nagy fejedelmi Pesur)

10-es tábla karcolata: N-AD-AS GHER (nádas Kér, település a Tisza vidékén)

1901: NAD KNYACSIKS PSIR (Nagy Knyázics fejedelem)

10-es tábla karcolata: NADAS KER (vagy a rovó neve, vagy a rovás helye)

Görög betűs felirat: Hampel József olvasatát fogadja el: *„Víz által megmosdatván, megszabadultál minden bűntől.”* Hampel szerint a két csésze Buela és Butaul gepida fejedelmek megkeresztelésére szolgált. (1892/3)

Csallány Dezső

1967: jobbról-balra haladva, poncolt felirat: SUNAD OK ZAOK (Sunad= Csanád. A Csanád törzs nemzetségi tulajdonjegye, ajándék részesedése).

A nyílhegy szerű jel – jobbról a 4. – Csallány szerint OK hangértékű és nyíl vagy törzs jelentésű.

10-es tábla karcolata: SÁPaK (csésze vagy Sáp birtokhoz tartozók)

A 9-es, 10-es táblák görögös jellegű feliratait görög betűs, görög szövegnek nevezi, nem fejti meg.

Baráth Tibor

1968: Szerinte a kincs egyes darabjai Roga (Rua, Ruga) hun királyé és testvéréé Oktáré. Ezzel nagyon egyet értek, az olvasataival azonban nem mindig.

Jobbról-balra. ARANY ÉKET (azaz ékességet) IZSÁK HUN CSINÁLTA (1. kötet, 39. oldal + 2. könyv, 129/5. tábla). Meglepő elnevezés egy hun számára. Sajnos nem tudjuk meg milyen hangértékek alapján jutott eme eredményre. Viszont Baráth Tibor legalább ismerte az Attila előtti hun királyok neveit, amit nem lehet elmondani néhány dilettánszó történész szaktársáról.

9-es, 10-es táblák, görög felirata szerint Oktár hun király teljes címe, azaz: NEGYEDIK HUN KIRÁLY OKTÁR ORSZÁGA. ÖRÖK JOGON VETTE BARÁTOKTÓL. PONTIAK, ISZTER VIDÉKIEK, URALIAK, TATÁROK URA. (1. könyv, 39 + 2. kötet, 129/5. tábla)

Pataky László

1977: jobbról-balra haladva, poncolt felirat: PECSENYÉG KENÉZ

10-es tálon karcolva: PSGZ (pesenyég genéz – népnév és méltóság)

Görögös felirat magyar nyelven, latin betűkkel: ISTEN ÁLDJA
IDUÁT MEG ANYÁMAT ILONA GYILJÓ

σ^Nϛ ΔΕΑ ΥΔΑΤΜΓ ΑΝΑΜΕΥΛΟΝ Α-ΕΙΩC
ST_{efa}NON DIA HÜ DAT OS ANAPAÜS ON H^{Agle} IES OÜ
István vízze engeszteld meg Szent Jézus

ϛ ΔΕΑ ΥΔΑΤ ΜΓ ΑΝΑΜΕΥΛΟΝΑ-ΕΙΩC
IST_eN YD GIA YD uÁT MIG A NI ÁMUT Y LONA - GI LI Ó

4. ábra: Fehér Géza (felül) és Pataky László megfejtése

A görögös nagybetűk közé poncolt apró betűk értelme: JIRKÓ
KERKA PESENÜJ ILKENÉZ (2002/35, 41).

Vékony Gábor

2004: jobbról -balra olvassa, poncolt felirat: ÜRÍTS HEVÜLŐ

10-es tábl karcolata: FRISSÜLJ FEL

Görög betűs felirat: ADJ JÉZUS VÍZBŐL MAJD MEGMOSDATVÁN
ÉLETET JÁNOS -AJTONYNAK (László Gy. 1977/164).

Friedrich Klára

A poncolt felirat, balról-jobbra: **RUAZ KINCSE**

5. ábra:
Friedrich Klára
megfejtése
a poncolt feliratról

→ R U A Z K I N C S E

Mint írtam, a magyar rovásírás hangértékeinek jobbról balra való beillesztgetésével nem értem el magam számára sem meggyőző eredményt, ezért a szár nélküli jobbra néző **A** iránymutatásával, balról-jobbra próbálkoztam. Így a bal szélső **R**-ből, a szár nélküli, jobbra néző **A**-ból, a Nikolsburgi-hoz hasonlító **Z**-ből (bár bal oldalvonal

nélkül) és a konstantinápolyi rovásemlék szögletes **CS** betűjéből már volt egy váz az általam legkorábban elkészítettnek tartott 5 egyforma poncolt felirathoz (9-es, 10-es, 17-es, 22-es, 23-as edények). Balról-jobbra: *R . A Z . . . CS*. Ebből hamar beugrott a *RUAZ* név, mely Roga hun királynak, Attila nagybátyjának egyik névváltozata. (Elhunyt 434-ben.)

Feltételeztem a **RUAZ KINCSE** olvasatot. Ezekkel a hangértékekkel haladtam előre a többi edénynél is, kiegészítve a további jelekkel. A szakirodalomban az **A, I, Z** hangértéket alátámasztotta Csallány betűsora, az **O, U, L** -t Vékony Gáboré, de a többi hangértékben nem egyezik a véleményünk. A kincs, régiesebb változatban „kéncs” szó szerepel Czuczornál és a Müncheneri Krónikában is. A **K** hasonlít a békéspovádi egyik íjcsont jelére, annál viszont hiányzik a felső bal mellékvonal, mint a mai Bulgária területén lévő Ördög kő véseténél is. Csallány szerint ez a jel **OK** hangértékű, nyilat jelent és törzsjel is egyúttal (lásd Csallány ábécéjét). Szöllősy Kálmán szerint **C** és **S**, együtt **CS** hangértékű (1999/42).

A „kincs” szót már felvetette **Halis István** helytörténész és író 1902-ben megjelent könyvében. Halis azonban jobbról-balra halad és nála más jelek hangértékeiből áll össze a kincs szó. Megfejtése: ÖND KINCSES ÉTEL-ITAL TARTÓ KÉSZSÉGE vagy END KINCSES ITAL-TARTÓJA, VAGY ÖND KINCSES ELESÉGTARTÓJA (1902/36)



6. ábra:
Halis István
megfejtése
a poncolt feliratról

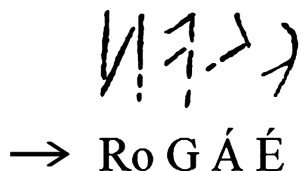
k. é. es. l. — sz. c. eny. k. end.

A szár nélküli **A** párhuzamai: szintén balról-jobbra haladnak a hun kori Szabadbattyányi övcsat, az Esztergomi gyűrű, a Mezőberényi gyűrű feliratai. Ezek a párhuzamok erősen alátámasztják a kincs magyar nyelvűségét, a hun magyar folytonosságot.

A 10-es tálka karcolata

Az 1-es kéz karcolta (Lásd Bevezető). A karcolat későbbi, nem a tálkával és a poncolt felirattal együtt készült. Ez szintén balról jobbra halad, ugyanazokkal a hangértékekkel az olvasata: **R o G Á É** (esetleg RuGÁÉ, mindkettő a *RUAZ* változata, az Attila előtti hun király neve. A karcoló idejében, esetleg 2-300 év múlva már csak

kevesen ismerhették a Ruaz névváltozatot, ezért mintegy megerősítésként karcolta rá a napjainkban is fennmaradt nevet.



7. ábra:
Friedrich Klára
megfejtése
a karcolt feliratról

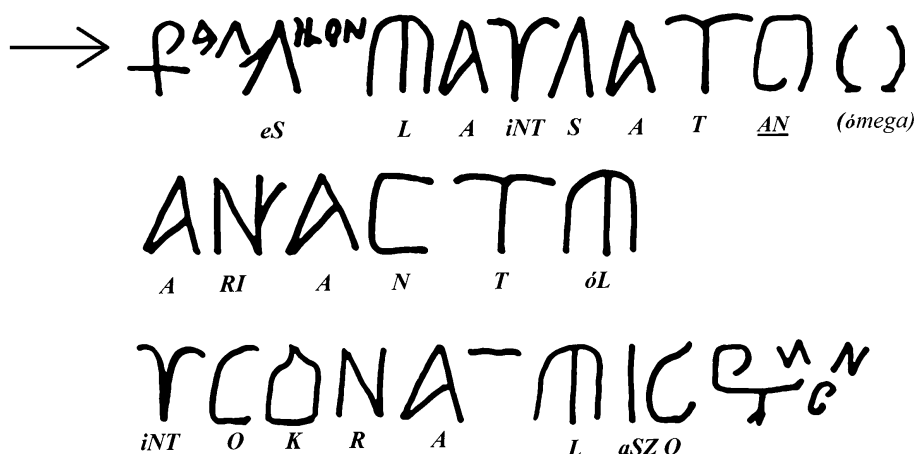
A 9-es és 10-es tábla görögös felirata:

eSLA iNT SATAN ARIANTÓL, INT OKRA LÁSZ(I)Ó

Az ötvös a magyar rovásírás betűit alakította át görögös jellegűvé. Ezt először Fischer állapította meg. A feliratok olvasásának fontos kiindulópontja volt számomra, amit eddig a megfejtők nem vettek figyelembe, hogy a két tábla közepét valamikor kivágták és a görög betűket utánzó, keresztes korongot utólag forrasztották bele. *„...bizonyos, hogy a görög kereszt helyén valami más volt eredetileg. A kereszt és a felirat egyébként is idegen elem a kincs egészen belül, valami nem oda tartozó.”* (László Gyula, 1977/151)

Lényegesnek tartom ezt, hiszen egyértelműen azért cserélték ki, mert az előzővel nem értettek egyet, tehát az újonnan beillesztett szövegben az előzővel szöges ellentétben álló kijelentést, vagy az előzőnek becsmérlését sejtettem. A kivágás és kicserélés ténye a két tábla régiségét, hun korból való származását is bizonyítja, mivel akkor még nem volt általános a római kereszténység. A körfelirat rajzát nézegetve, forgatva az ARIAN szó tűnt ki. Az NT jelet először „szent”-nek olvastam, azonban amikor a „sátán arián” összeállt, úgy véltem, hogy ettől inteni akarják a megajándékozottat, így lett belőle iNT. Visszafordítottam az eredeti rajz két betűjét, mely L-ként és N-ként látható ábrámon, továbbá az ómegát, mely a SATAN szót követi. Olvasatomat alátámasztja, hogy az alfa és ómega a niceai zsinat után az arianizmus elleni tiltakozás jele volt. (Magyar Katolikus Lexikon)

A Németh Gyula által szerkesztett Attila és hunjai című könyvben olvasható, hogy Paulus Orosius, aki keresztény szempontú világtörténelmet írt az V. században *„a megtért népek között felsorolja a hunokat is. Az orthodox kereszténységen kívül az arianus egyház határával is számolnunk kell. Pannonia lakói között valószínűleg akadt arianus hitű is, hiszen Pannonia egy időben az arianizmus fő fészke volt. A hun uralom alá jutott gótok is ezt a hitet vallották.”* (Váczy Péter, 1940, 1986/128)



8. ábra: Friedrich Klára megfejtése a görögös feliratról

Az olvasat tehát így alakult: eSLA iNT SATAN ARIANTÓL, INT OK-RA LÁSZ(I)Ó Kisbetűs: SAS, ILON, RÁRÓ.

Tehát Esla, Okra és László Arius tanaitól való távolságtartásra inti a tálkákkal megajándékozottat. Esla Roga és Attila követe volt, akit Attila Bizáncba küldött, olvasható Priszkosznál. Az Okra névre nincs forrásom, csupán a betűk adják. Talán Oktár névváltozata, aki Roga hun király testvére, hadvezére és Attila nagybátyja volt. A László névnek ez a változata – LÁSZÓ – szerepel az Árpád-kori botnaptáron, június 27-én. (Forrai, 1994/190)

A hangértékek állandóságát szem előtt tartottam, holott a „nagy” Hampel szerint is az O betű 4-szer fordul elő, mind a 4-szer más alakban. Ilyen lazasággal bármi kihozható egy szövegből.

A hunok egy része nagy valószínűséggel Arius tanait követte (Friedrich K. , 2009/42, 43). Ezeket a tanokat a niceai zsinat alapja-in álló keresztények üldözték. Így a két csésze kicserélt középső lemezén, a csere előtt Ariust dicsőítő szöveg is lehetett, az új koron-gon azonban már, mint a Sátánról írnak róla. Vajon mikor cserélték ki a középső lemezeket? Talán Ajtony fejedelem megkeresztelése-kor, amint azt Vékony Gábor megfejtése is mutatja.

A kis betűk és 2 rajz

A görögösített jellegű rovásbetűk közé egy Jézus monogramot (mely madár ábrázoláshoz is hasonlít), kisebb rovás és régi görög

vagy latin betűket és egy hátra néző madarat poncoltak. A Jézus monogram után kicsi, nem görögösített rovásbetűkkel oda is írta a mester: SAS, az SA összeróva. Ez után következik a régi görög, de latin betűként is értelmezhető 4 jel a 9. ábrán. Az Ilon lehet az Ilona változataként is gyakori női név, de itt inkább a kunokkal hozható összefüggésbe. Annál is inkább, mert a görög-latin Q és N magyarul a KUN szót adja ki. Jelenleg is működik Kunszentmiklóson az Iloncsuk hagyományörző Szabadcsapat. Az Iloncsuk törzsről a 14. századból maradtak feljegyzések. A Wikiszótár szerint az *ilon* üzbég szó és kigyót jelent.



9-10. ábra: Friedrich Klára megfejtése a kis betűkről

A görögös körirat záró jele szintén egy madár, mely hátra felé tekint, a 3 rovásbetűre, ezek: RRO, azaz a madár fajtája, RÁRÓ, kerecsensólyom.

Hasonló görögös jellegű felirat van a „*Kálmán király gyűrűjén*”, vettem észre és vettem fel először, hogy ez az aranygyűrű is a Nagyszentmiklósi Kincshez tartozhat. (Megjelent 2004-ben, továbbá a Megfejtések könyve I. c. munkámban, 2013/76)

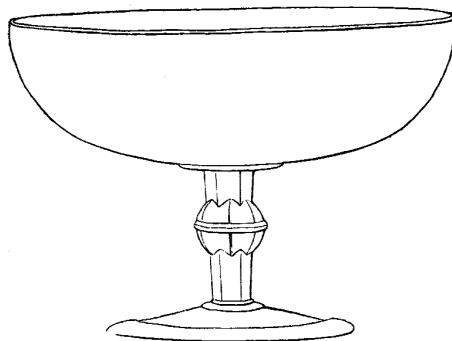
Szintén hun kori és szintén Krisztus monogram van a dombóvári ezüst csaton, ahogyan Fettich Nándor írja: „*A háromszögletes vereti rész közepén Krisztus monogram foglal helyet.*” (1953/47)

Tehát az, hogy a kincsen egy keresztény jelkép jelenik meg, még nem jelenti azt, hogy Szent István idejében készítették. Lehet hun kori is, erre tárgyi és történetírói bizonyítékaink vannak. Az avar sírokban is találtak kereszteteket, gondolok itt többek között az ozorai fejedelem arany keresztjére.



11. ábra:
Krisztus monogram
a dombóvári
hun kori csaton

1. ábra:
A 22-es, 23-as kehely
rajza Hampel József
tanulmányából



2. ábra:
A 22-es kehely
poncolt felirata



3. ábra:
A 23-as kehely
poncolt és karcolt
felirata



Mindkét kehely talpán egyforma poncolt felirat, a 23-as kehely talpán karcolt felirat is van. Vannak szerzők, akik a 22-es kelyhet nevezik 23-asnak, ez zavart okozhat. Hampel József és az itt felsorolt megfejtők szerint a karcolat a 23-as kelyhen van.

Fischer Károly Antal

1889: Csak hangértékeket ad meg a hun-magyar rovásírás alapján, szavakat nem fejt meg:

Poncolt: ND K NY CZ L S É R Karcolt: G S N R (vagy SZ) LY (vagy CZ) G T LY N

Szentkatolnai Bálint Gábor

1892: Poncolt: N-AD KE-NY-EZS-ICS PES-UR (Nagy fejedelmi Pesur)

Karcolt: GHESEN SZELYEVS GHETELY-EN (Az első kettő a rovók neve, a Ghetely vagy Ketel a lakhelye).

1901: poncolt: Fischerre hivatkozva, őt kiegészítve: NAD KNYACSIK PSIR (Nagyknyázics fejedelem)

1901, karcolt: KISIN-SZALACSI-KETLEN (Kicsiny Szállási Ketlen-a rovó vagy az ötvös neve)

Csallány Dezső

1967: Poncolt: SUNADO OK ZAOK (Sunado= Csanád. A Csanád törzs nemzeti tulajdonjegye)

Karcolt: PANU BATALJÁN (Bathalja vagy Pathalja Bodrog megyei község ura, 1967/40)

Baráth Tibor

1968: Poncolt: „ARANY ÉKET IZSÁK HUN CSINÁLTA” (1. kötet, 39. oldal + 2. könyv, 129/5. tábla) Ez bizony meglepő elnevezés egy hun számára és hangértékeket sem határoz meg.

A karcolt feliratokat nem fejt meg.

Pataky László

1977: Poncolt: PECSENYÉK KINÉZ Karcolt: PESENŐJ P TENŐ (Besenyő méltóságok)

Vékony Gábor

2004: Poncolt: ÜRITS HEVÜLŐ

A karcolt felirat szláv nyelven: VÍZZEL TIÉTEK (2004/149. old.) VÍZZEL (legyen) TIÉD (2004/157. old.) Vékony Gábor arra gondol, hogy a kehelybe szentelt vizet töltöttek. Utal egy korábbi cikkére a szentelt víz ivásával kapcsolatban, (2004/147)

Friedrich Klára

Poncolt felirat: balról jobbra: RUAZ KiNCSE

4. ábra:
Friedrich Klára
megfejtése
a poncolt feliratról



→ RU A Z Ki N C S E

Bővebben kifejtve a 9-es és 10-es tálkánál.

Karcolt felirat a 23-as kelyhen: Jobbról-balra: GANYOC – GeTeLYI.
A 8-as kéz karcolta.

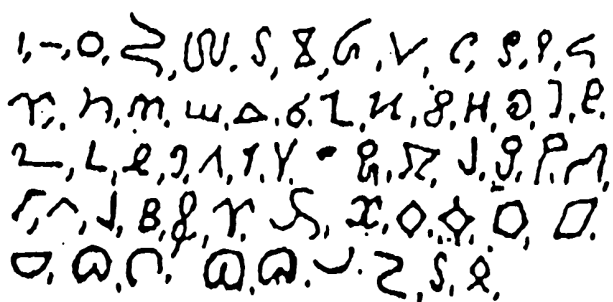
5. ábra:
Friedrich Klára
megfejtése
a karcolt feliratról



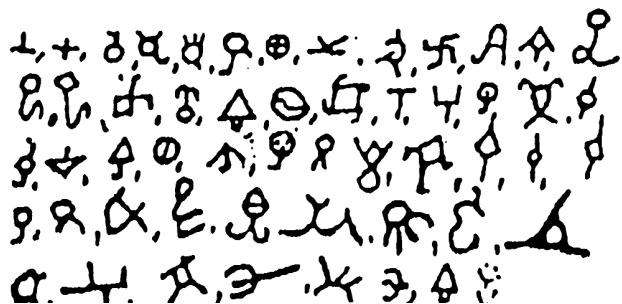
ILYeTeG CO NYAG ←

Jobbról a 4. jel feltűnik még a 6-os korsón, ugyanebben a szóban. A jel szerepel hangérték nélkül Kiszely István: A magyarság eredete és ősi kultúrája című könyvében (2000/618) lévő ábrán, melynek aláírása: *Hunok írásjelei, amelyekkel szállásterületük határát, víz és legelő használati jogát rögzítik. O-C összerovásnak tartom.*

Mivel kehelyről van szó, balról-jobbra olvasva nagyon kísértésbe hozza a megfejtőt a CONYAG (konyak) szó. Bár nem zárom ki, hogy a konyakot is magyarok elődei találták fel és az ILYETEG szó is nagyon régiesnek tűnik, mégsem hagyom magam egy italtól elcsábítani és a fenti olvasatnál maradok.



6. ábra:
Hun jelek
Kiszely István
könyvéből



A GANYÓC a karcoló neve. Erre bizonyítékunk csak néhány településnév. Fényes Eleknél (1851): Ganócz-Szepes vármegyében, Gány-Pozsony vármegyében, Gánya-Máramaros vármegyében.

Szentkatolnai Bálint Gábor megadja tamil szótárában a gánya jelentését: sövény vagy túskekerítés – ez megfelelhet a falvak nevének (Forrás: Tharan Trieb Marianne).

A település-folyó és víznevek szívós, makacs dolgok, amit a nép ad magától az hosszasan fennmarad. Eltűnnek viszont a Sztálinváros, Leninváros jellegű diktatórikus névadások, a diktátorokkal együtt.

A második szó: GETELYI. Lehet személynév és településnév is, mint ahogy ez utóbbit Szentkatolnai Bálint Gábor feltételezte.

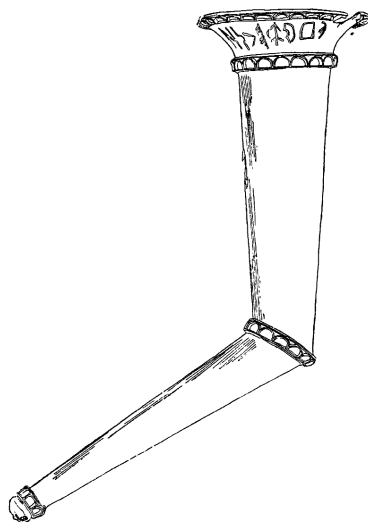
Getfalu és Gedfalu ugyanannak a pusztának a két névváltozata, mely Nyitra vármegyében volt található még 1851-ben. És Getye, Zala vármegyében. Kethely Esztergom vármegyében és Sopronban is, Kéthely pedig volt 1851-ben Vas és Somogy vármegyékben is. Napjainkban is van a Balaton tájékán. Ketel pedig Erdélyben, Szamosújvártól keletre.

Még jobban hasonlít azonban a kehely Getelyi karcolata annak az ezer évvel később élt Keteji Székely Tamásnak nevére, aki 1515-ben

Konstantinápolyban véste márványba szavait rovásírással. Nem csak a neve hasonlít, hanem a rovásemlék egyik császár szavának CS betűje is. És ez a rovásemlék is balról-jobbra íródott, mint a Nagyszentmiklósi Kincs majdnem mindegyik poncolt felirata.

A 17-es kürt

1. ábra:
A 17-es kürt rajza
Hampel József
tanulmányából



2. ábra:
A kürt karcolata
Bálint Csanád
könyve alapján



Felső, kiszélesedő peremén poncolt felirat. Az alsó végén, a szájba vételre szolgáló gömbön karcolt felirat.

Fischer Károly Antal

1889: Olvasatot nem ad. Hangértékek a hun-magyar rovásírás alapján, jobbról-balra: ND K NY CZ L S É R. „*Talán a szavak kezdőbetűi, melyek a tulajdonosokra, vagy valamely szent mondatra vonatkoznak*” – írja Fischer.

Szentkatolnai Bálint Gábor Fischerre hivatkozva, őt kiegészítve, jobbról-balra:

1892: N-AD K-ENY-EZS-ICS PES-UR (Nagy fejedelmi Pesur)

1901: NAD KNYACSICS PSIR (Nagy Knyázics fejedelem)

Csallány Dezső

1967, jobbról-balra: SUNADO OK ZAOK (Sunado= Csanád) A Csanád törzs, nemzetség ajándék részesedése.

Baráth Tibor

1968: „ARANY ÉKET IZSÁK HUN CSINÁLTA”. Valószínűtlen név egy hun számára. Hangértékekkel sem támasztja alá.

Pataky László

1977, jobbról-balra: PECSENYÉG KINÉZ, 23-as kelyhen még: PESENYŐJ P TENYŐ (a P valószínűleg PELO)

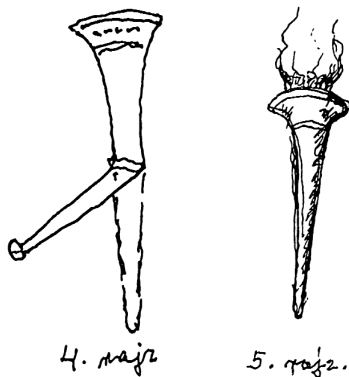
Vékony Gábor

2004, jobbról-balra: ÜRÍTS HEVÜLŐ

Andrássy Kurta János szobrászművész (1911-2008)

A *nagyszentmiklósi kincs rejtélye* c. írását Szakács Gábor kapta a szobrásztól, mikor beszélgetést készített vele. (In: F. K. -Sz. G: Kőbe vésték, fába rótták, 2005/192)

A 11 oldalas anyagból Andrásynak a kürttel kapcsolatos gondolatait emelem ki. Vitatja, hogy a kürtöt ivásra használták volna, és az ezen a véleményen lévők arra bíztatja, hogy kérdezzenek meg egy kürtöst, szokott-e inni a kürtjéből. Az a véleménye, hogy a kürt eredetileg egyenes lehetett és fáklya foglalat volt. Két rajzot is készített. Olvasatot nem ad, bár ezt írja: „A tárgyon lévő írásjelek igen jelentősek, mert az azokból kiolvasható szöveg a kürt jelenlegi szerkezetének ellentmondásait megvilágítja... A kincs többi darabján fellelhető furcsaságokról talán még szólhatok.”



3, 4. ábra:
Andrássy
Kurta
János
rajzai

Friedrich Klára

Balról jobbra haladva: RUAZ KiNCSE (Ruaz: Roga hun király név-változata)

Az ivókürt karcolata: DéZS. A **13**-as kéz karcolta.

5. ábra:
Friedrich Klára
megfejtése
a poncolt feliratról

 → R U A Z K i N C S E

Dézs erdélyi város, jelenleg Dés néven. Többek között Sebestyén Gyula is említi Dézs-ként (1904, 2001, 361-362). A két betűs össze-rovást Hampel József már említette 1884-ben: „végső gömbjén bekarcolt jel”, azonban nem rajzolta le, így senki nem járt utána és nem is fejtették meg eddig, tudomásom szerint. Jómagam először Bálint Csanád könyvében láttam, Róna Tas András és Robert Göbl vizsgálatainak köszönhetően. (2004/496)



D, ZS = D é ZS (Dés)

6. ábra:
Friedrich Klára
megfejtése
a karcolt feliratról

A kürtnek van egy rezgőlemeze is, tehát nem csak ivásra használták. Úrtartalma kicsi, 1, 2 dl. László Gyula szerint a hangjának lehetett valamilyen szerepe a lakomán, pl. a kezdetét jelezvén. Forrai Sándor feltételezi, hogy a kürt vérszerződés szertartásához szolgált.

Ipolyi Arnold, a Magyar mythológia szerzője írja az *Áldozó edények* fejezetben: „Különösen jőne ismét elő a magyaroknál áldozati edényül a kürt, mi még sokkal eredetibben áll az áldozati serleg helyébe... a kürt eképp az egyszerű eszköz, mely ivó edényül, áldozási eszközül és hadi tárogatóul szolgál a népnek, a két utóbbi tekintetben idővel kitűnőleg szent, istentiszteleti célra szentelt tárggyul lesz” (1854/1987/533). A magyar nép egy hármas csillagzatot Mátyás kürtjének nevez (1854/1987/274).

Szerintem az ivókürt beiktatási-méltóságba emelési jelvény, mint ahogyan a *Grál kehely – király kehely* c. könyvemben bővebben ki-

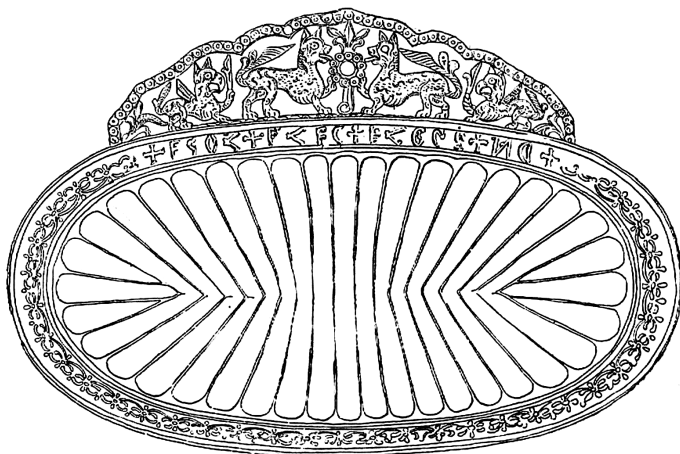
fejtettem. Az ivókürt elnevezés talán a szkíta korból ered, mert egy szkíta aranylemezen a Tabiti istennő előtt álló szkíta király kürtből iszik. Ezt a feltételezésemet a következőkkel tudom alátámasztani: A szkíta kincsek között többször fordul elő egy aranylemezke, melynek ábrázolásáról Brasinszkij azt írja, hogy „Trónusán ülő istennő (Tabiti?) vagy fejedelemnő, előtte rhütonból (ivókürt) ivó szkíta férfi.” A Szkíta aranykincsek c. kiállítási jegyzékben Firszoj és Zsuravljov így magyarázzák a jelenetet: „Ebben az ábrázolásban egyes kutatók a szkíta istennőt Tabitit látják, amint hatalmat ad egy szkíta királynak.” (Friedrich, 2012/36)

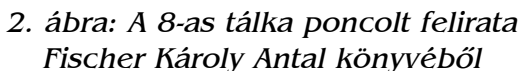
Mint a Bevezetőben írtam, az a véleményem, hogy a poncolt edények felirata egy időben készült, ide másolom azonban, hogy Schüller Hilda történész szerint a kürt írásjegyei „bizonytalan vonalvezetésűek, a többi trébelt edénytől eltérően. Így nem látszik kizártnak, hogy valamelyik későbbi tulajdonos másoltatta ezeket az írásjegyeket a szarvra (kürtre) ilyen jegyekkel ellátott csészék és serlegek nyomán”. (Archaeologiai Értesítő, 1937/129)

A rézkorból fennmaradt, megszólaltatható formás agyagkürtünk is van nekünk magyaroknak, mely a Hansági Múzeumban látható. Runafelirat látható a Krisztus utáni IV. században készült híres dániai Gallehus kürtök egyikén.

A 8-as tál

1. ábra:
A 8-as tálka
rajza
Hampel József
tanulmányából





1967: jobbról-balra: BOLYA ZAPAN ZANADIJ KÁN

Zanadij kán: Csallány véleménye szerint a Csanád törzs neve, ők voltak a kincs utolsó birtokosai. Csanád a Délvidék keleti keresztény, kolostoralapító magyar fejedelmét, Ajtonyt meggyilkolta a birtokaiért. Ajtony kolostorát, javainak egy részét pedig Gellért püspök kapta meg. (61. oldal)

Baráth Tibor

1968: jobbról-balra: „A DÍSZEN ÍRT IRÁN HONI ROKONOK ÁLLATNEVEKKEL ÉLTEK; ELŐNY VOLT” (2. könyv 129/6. tábla + 1. KÖNYV 39) Magyarázata: A hunok legjellemzőbb szimbólumai az állatképek. Állatneveket használtak fedőnévként. (1. könyv /43. oldal) A pártás fülön ábrázolt állatok testén szintén rovásjeleket vesz észre, de azt írja, hogy az általa használt fénymásolatról nem tudja elolvasni.

Pataky László

1977: jobbról-balra: GÉLYSE + KISKÁN + PÉSENYÜJ + KENÉSZ +

Gélyse kiskán, a későbbi Géza fejedelem még fiatal korában a besenyők fejedelme volt és esküvői ajándékként tőlük kapta a tálat. Visszatekintve Debreczeni olvasatára, értelmezésére, látjuk, hogy Pataky ezt veszi át.

Vékony Gábor

2004: jobbról-balra: VOSUD HEVÍT MÍG HEVÜLETIG IVÓÉ (Vosud= egy italfajta)

1. vo űš (u)d(̇)(i)z(ɤ)d(u)v(a)ń (i)z(ɤ)d(o)t(u)ni (i)γ(o)ĩ
vosud hevít míg hevületig ivóé

VÉKONY GÁBOR

3. ábra: Vékony Gábor megfejtése

Itt ennél az egynél mutatom Vékony Gábor átírását és mellette mai magyar nyelvű olvasatát, a továbbiakban csak ez utóbbit, mert nincs meg minden jel a számítógépemen. A teljes tanulmány olvasható a szakirodalomban jelzett könyvben.

Friedrich Klára

+GULYA + ZÁGÓ + ZANaDI + aRaNYa+



4. ábra: Friedrich Klára megfejtése

Jobbról balra halad az írás, de a mély poncolás miatt lehet balról jobbra is olvasni, ha a tálka belső oldalát nézzük, ahol a pártás fölön az állatalakok vannak.

Ki lehetett Gulya, Zágó és Zanadi? Talán három főúr vagy testvér, akik a tálkával ajándékozták meg a hun uralkodót, Ruaz-t (Rogát) vagy Attilát.

A *Gulya* név ma is használatos családnévként, kiderül a telefonkönyvekből. Lehetséges az is, hogy a Gyula nemzetséghez tartozó személy. Fényes Eleknél négy *Gyula* nevű település is található Kárpát-medencében. Erdélytől keletre, Moldvában Németvásár és Botosány között van Gulia (napjainkban Dolhászka). Ugyanerre felé van a Ráró hegység és a Fogadjisten település, nevük is bizonyítja, hogy ez magyar terület volt.

Nagy Géza történész írja, hogy a 10. századbéli besenyők egyik tartományát nevezték Gyulának, Gylának (1974/119). Ugyancsak ő írja: „...Nem csak személy, hanem földrajzi név is, azon fölül az őseinknél a második fejedelemnek volt a méltóság neve.”

Zágon település Kovászna megyében található, vezetéknévként is elég gyakori.

Zanadi: Csallány Dezső olvasata, mint fentebb láttuk, Zanadij. A világhálón találtam egy Zanadij nevű úrról elnevezett épületet, Mirában, egy Olaszországi településen, 16 km-re Velencétől. Ez egy régi kaszinó, mely nevét signore Zanadij-ról kapta, a régi kép felírta: Casino Zanadij.

A Zanadi zöngétlenített párja Szanati vezetéknévként napjainkban többször előfordul. Szanád település és rév a Tisza partján, éppen Torontál megyében. A Zanat nevű helységet 1969-ben csatolták Szombathelyhez. Fényes Eleknél Szanat néven szerepel (1851).

A megfejtők általában a 8-as tállal kezdik, én viszont későbbinek tartom az 5 egyforma szövegű poncolt edénynél, de még a hun időszakon belül, Attila hun király uralkodása alatt készülhetett. A betűk alapján feltételezem, hogy más műhelyben, más ötvös készítette, mint a többi 5 poncolt edényt (a 9, 10, 17, 22, 23-as számút).

Az eddigi hangértékeket itt is megtartottam, mert elfogadhatatlan az olyan megfejtés, mint az általam egyébként tisztelt Csallány Dezsőé, aki 3 féle **N** hangértékű betűt olvasott ennek a 15 betűs szövegnek megfejtésénél. A kincsen nem a zűrzavaros türk rovásírás van, amelyben a mássalhangzókra több betűt is használnak, attól függően, hogy melyik magánhangzó mellett állnak.

Egy furcsaság: László Gyula könyvében a 150. oldalon, a 8-as tál alulnézeti fényképénél, tehát ahol az indadíszes pártoldal látszik, a rovásírás jobbról-balra halad, ez a Hampel tanulmányában lévő 15. ábrának is megfelel (1884). Viszont László Gyulánál a 36. oldalon, a színes képen, ahol az állatalakos pártoldal látszik, a rovásírás ugyanúgy halad, mint az indamintás oldalon. Az iránynak ellentétesnek kéne lennie, úgy mint Hampel 14. ábráján.

Továbbá mindig zavart, hogy balról az első két jel nem illik a többihez. A latin **N** szerű, **R** hangértékű rovásjel aránytalanul nagyobb, szélesebb, nem olyan régies mint a többi betű. Azt feltételezem, hogy balról az első 3 jel: a kereszt, a **D** (rovás **NY**) és az **N** (rovás **R**) később került rá a tála. Erről nem olvastam a szakirodalmakban. Alátámasztja ezt, hogy a párt szerű fül a kereszt felett kezdődik a bal oldalon, a jobb oldalon pedig 3 betűnyit túlhalad a szövegen és már a díszítés van alatta. Talán a bal oldalon a mintát elkalapálva még két betűt és egy keresztet illesztettek a felirathoz. Az is ezt bizonyítja, hogy ezek nincsenek előrajzolva. Mikor kerülhetett ez a két betű és a záró kereszt a 8-as tála? Bizonyára, amikor a pártás fület felszerelték s ekkor némileg takarták a feliratot is. Ezzel elrontották a tál „rendjét”, arányosságát.

Schüller Hilda történész írja 1937-ben a pártás fül állatalakjairól: *„Honnan származnak azonban a rosszul elhelyezett szemek, a hegyesen felálló fülek, a csonkszerűen összezsugorodott lábak, az állatkáknak ez az egész gyámoltalan ábrázolása, amely a kincs valamennyi többi darabjával összehasonlítva annyival alacsonyabb formánívót képvisel?”* (Archaeologiai Értesítő, 1937/ 126.)

A választ az avar veretek állatalakjaiban találja meg, szerinte egy későbbi avar fejedelem végeztette az átalakításokat, pl. a csatok felhelyezését is. Többek között ennek alapján véleménye a kincs koráról: Nem keletkezhetett a VI. századnál és a VII. század elejénél korábban és az átalakítások a 800. évig befejeződtek.

A 2-es korsó

1. ábra:
A 2-es korsó rajza
Hampel József
tanulmányából



2. ábra:
A 2-es korsó
két karcolata

3. ábra:
A 2-es korsó
összerótt betűi



A karcolatok az edény talpán és lent az oldalán vannak.

Fischer Károly Antal

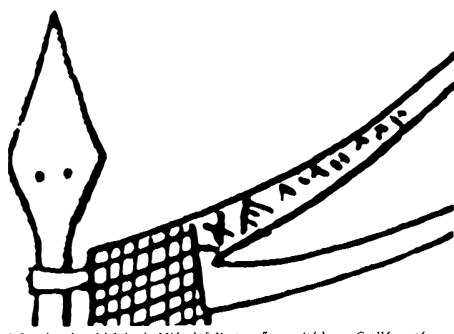
1889: Összerótt betűknek tartja, kisebbik: LYU, a nagyobbik: ZS, K, R, U (2005/108).

Szentkatolnai Bálint Gábor: Nem ír róla

Csallány Dezső

1967: A 2-es korsó karcolatait nemzeti tamgáknak nevezi, nem fejti meg.

A korsó „győztes fejedelem” ábrázolásán, a kopjazászlóján 2 betűből álló rovásszöveget vesz észre: **BeZ...** Balról-jobbra olvassa, a Csanád nembéli Béz családot sejt benne. A lovas vitéz szerint Csanádot ábrázolja Ajtony fejedelem levágott fejével.



4. ábra:
A kopjazászló
felirata

Ajtony fejedelem, mint a bizánci kereszténység híve, székelyén Keresztelő Szent János tiszteletére monostort alapított görög barátokkal. *„István király államszervező harcában a hadsereg vezére Sunád (Csanád) volt, aki Ajtonyt megölte, törzsi területét és vagyonát részben megkapta... Ajtony monostorát a nyugati kereszténység meghonosítása végett Gellért püspöknek adta át”.* (61, 62. oldal)

Baráth Tibor

1968: Képirásként értelmezi a korsó ábrázolásait, melyek szerint a 887-es kijevei csatát jelenítik meg: *„képírással tudatja a honfoglalás előestéjén lezajló kijevei csata kimenetelét: ott a fehér magyarok legyőzték a fekete magyarokat...”* (1997/5. könyv, 15. tábla, 6. könyv, 167. oldal.) A karcolatokkal nem foglalkozik.

Pataky László

1977: Két monogram: BESENŐJ GZ (genéz) és BESENYŐK KSZ (kenész) besenyő méltóságok. A „győztes fejedelem” kopjazászlóján név: ERDELJÜ GYUSZI; L S. A becézett név onnan ered, hogy Pataky szerint egy gyermek karcolta be. (2002/39)

Vékony Gábor nem fejt meg.

Friedrich Klára

A két sátor alakú karcolat, összerovásokkal.

Kisebbik: *SEBES SZ* vagy *SEBES 1*. A **9**-es kéz karcolta.

Nagyobbik: *SEBES ZS* vagy *SEBES 50*. A **10**-es kéz karcolta.

A kisebbik karcolatban még felfedezhető: **K, U**. A nagyobbik további betűi: **K, J, U**. Magánhangzókkal kiegészítve sok szó alkotható a betűkből, el lehet vele játszani. Ugyanilyen **U** betű látható a következő rovásemlékeken: Magyar ABC-1680-ból, Dobai István betűsora 1753-ból, Gyulafehérvári ábécé 1655-ből.

Mit is jelent az olvasatom? Azt, hogy a két bekarcoló futár volt, akik valahová vitték a kincset. A „sebes” nem a nevüket, hanem a foglalkozásukat jelentette. Alátámasztásul: Patakfalvi Sámuel székelő lófő – a Patakfalvi rovásbeírásos Biblia tulajdonosa – egyik őse futár volt és *gyorsaságos* Patakfalvinak nevezték. (Szakács Gábor beszélgetése Patakfalvi Sámuellel a Magyar Demokrata számára, 2009/39)

Bálint Csanád mutatja be könyvében Robert Göbl és Róna Tas András vizsgálatának eredményeit, melynek során a 2-es korszón még egy karcolatot találtak, két betűből álló összerovást (2004/567), ezt előzőleg sem Hampel, sem László Gyula nem jelezte. Olvasatom: **T-J** névjel vagy **TeJ**. Hogy ez a folyadék dicsőség vagy szégyen egy ilyen gyönyörű edény számára, azt mindenki saját ízlése szerint döntheti el. Természetesen tudatában vagyok, hogy körülbelül a 12-13. századig az emberek egynevűek voltak, azonban valamilyen foglalkozás vagy tulajdonságjelzővel sok esetben megkülönböztették őket. Ezért lehet a **T J** névjel a 2-es kancsón például Tejes Janó.

A **11**-es kéz karcolta.



T, J = Te J

5. ábra:
A két betűs összerovás
Friedrich Klára szerint

Több képirásos megfejtés is született, jómagam is beleképzelek a korszó egyik korongjába egyet, bár a képirás olvasatok nagyjából az egyéni képzelet szülöttei. E mesés szépségű korszónál azonban a mesének is létjogosultsága van. A korszó egyik korongjáról, melyet László Gyula „égi vadászat”-nak nevez, azt tartom, hogy az emberfejjű szárnyas oroszlán, egy idősebb férfi, Roga hun király, Attila elődje

és nagybátyja, aki Attilát készítette fel az uralkodásra. A hátrafelé nyilazó ifjú pedig Attila. Roga mítikus alakká lényegült át, Attilát segíti, a hátán viszi, aki a bölcs öreg király tanácsaival győzi le az ellenséget. Mivel azt tartom, mint írtam, hogy a kincs több darabját Attila tervezte és készítette, ez egy ajándék volt nagybátyjának, kifejezve köszönetét.

A Csallány Dezső által észrevett **BeZ** szerintem nem a Béz nemzetség, hanem inkább Bezter hun király neve, aki még a Kárpát-medencébe való visszatérés előtt jóval élt. A felvidéki Beszterce (Pozsony vármegye, Beszter (Kassa közelében), Vágbeszterce (Trencsén megyében), Besztercebánya és az erdélyi Beszterce őrizi a nevét. Bezther szállásnevet is ismerünk 1517-ből. Nagy Gézánál Nána-Bezter Esztergom megyei birtokos, honfoglaló nemzetség le származottja. (1974/17) A bizonytalan karcolatok azonban inkább a **BL**... rovásbetűket adják ki. Ebben az esetben BaLambér neve lehet, aki a Kárpát-medencébe visszatérő hunok királya volt a 375-390 közötti években. Az ő fia Uldin, aki Roga (a kincsen Ruaz néven) és Mundzuk-Bendegúz édesapja. A **12**-es kéz karcolta.

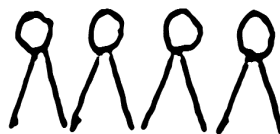
Figyelemre méltó, hogy a 2-es korsó nyakán lévő díszítő sor az **O** hangértékű runára hasonlít, a közepén lévő pontot leszámítva. Ennek a runának a neve Othila, Ethel, így Attila hun királyhoz kapcsolható.

6. ábra
Díszítés a korsó nyakán



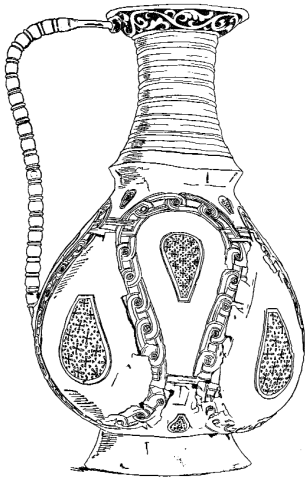
A betű látható a 6-os korsó felső karcolatában is, továbbá a szabadbattyányi hun kori öv csattüskéjén.

7. ábra:
Díszítés a szabadbattyányi
öv csattüskéjén

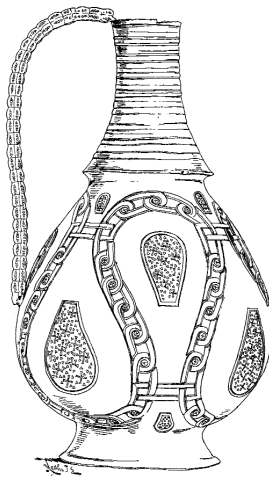


Bővebben a 6-os korsónál és a *Vannak-e runák a Nagyszentmiklósi Kincsen?* c. fejezetben.

A 3-as és 4-es korsó

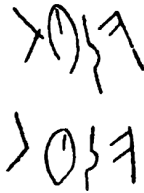


1. ábra: A 3-as korsó rajza



2. ábra: A 4-es korsó rajza

Hampel József tanulmányából



3. ábra:

A 3-as és 4-es korsó
karcolt feliratait

A karcolatok a korsók talpán vannak.

Fischer Károly Antal

1889: jobbról-balra: GELYeS személynév, a Gellye helységnévre alapozza olvasatát

Szentkatolnai Bálint Gábor

1892: jobbról-balra: GULYAS vagy GHULYAS (törzsnév), 1901-ben nem említi.

Csallány Dezső

1967: jobbról-balra: BOLYA, a Gyula fiak egyike, akinek szerepe volt az Orseolo Péter elleni mozgalmakban (1967/68)

Baráth Tibor a karcolatokkal nem foglalkozik.

Pataky László

1977: jobbról-balra: GÉLYSe (A későbbi Gejza-Géza fejedelem)

Vékony Gábor

2004: jobbról-balra: VÚSUD (italféleség)

Szöllősy Kálmán Vékony Gábor 1997-es megfejtéseit elemezve hozzáteszi, hogy a vosud az aszú(bor) elnevezése volt. (1999/37)

Friedrich Klára

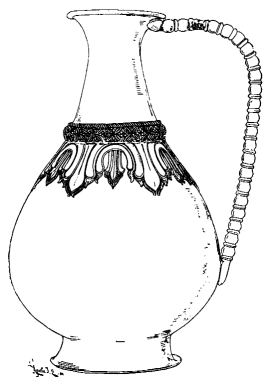
Mindkét korsón jobbról-balra: GULYA, a 8-as tálon lévő egyik poncolt név itt karcolva jelenik meg. A 7-es kéz karcolta. Bővebben a 8-as tálnál.

7037
7037
A LYU G ←

4. ábra:
*Friedrich Klára megfejtése
a 3-as, 4-es korsók feliratairól*

A 4-es korsó feliratának, balról az első betűjének egyes rajzain kis mellékvonal látszik, ez azonban sem Hampel tanulmányában, sem Bálint Csanád könyvének Robert Göbltől és Róna Tas Andrástól átvett, kinagyított fényképein nincsen.

5-ös korsó



1. ábra:
*Az 5-ös korsó rajza
Hampel József
tanulmányából*

1378
✓70

2. ábra:
Az 5-ös korsó feliratai

A karcolatok a korsó talpán vannak.

Fischer Károly Antal

1889: jobbról-balra: Felső: UJM (talán a két Unyom község)

Alsó: LGR (talán Eger az utolsó két betű)

Szentkatolnai Bálint Gábor

1892: jobbról-balra: UJ VESZELY ELVI GHER (Új vízen túli Kér= településnév)

1901: ÚJ VISZ LAKA (Új víz laka)

Csallány Dezső:

1967: jobbról-balra: Felső karcolat: NaG – IdiS (nagy úré)

Alsó karcolat: ELPeK = Ely Bég

Baráth Tibor a karcolatokkal nem foglalkozik.

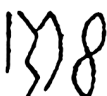
Pataky László

1977: jobbról-balra: THONUSZ ILGZ (Thonuzóba ilgenéz – név és méltóság)

Vékony Gábor:

2004: jobbról-balra: Felső karcolat törökül: KUMISZ

Alsó karcolat magyarul: SAVÓ (kumisz)


→ SZeMI U

Ke IdLY ←

3. ábra:
*Friedrich Klára megfejtése
az 5-ös korsó feliratáról*

Felső karcolat, balról-jobbra: SZ M I U, olvasatom: SZeMIU. A **3**-as kéz karcolta.

Magyarázat: a Szemény-Zemén-Szemere stb. néven a történetíróknál fennmaradt hun nemzetség nevének egy változatát örököltette meg a rovó.

Az alábbi krónikások, történetírók említik az itt következő, Szkítiából kijövő hun nemzetségeket, kapitányokat, akik közé több esetben Rogát, Attilát és Budát is sorolják. Kézai Simon: *Szemere* nemzetség, Attila korában. Kálti Márk: *Zemein* nemzetség (mert nem volt SZ a latinban.) Pozsonyi Krónika: *Zemerin* nemzetség. Thuróczy János: *Zemén* nemzetség. Oláh Miklós: *Szemény* nemzetség. Siegler Mihály: *Szomeiák*. Dr. Pukay László: 1217-ből Villa Zemere. (Villa: mezőgazdasági birtok, falu). Fehér Mátyás Jenő: *Szeme* – besenyő eredetű név (2004/149)

Ez a 8-as szerű jel szerepel Kiszely István: A magyarság eredete és ősi kultúrája című könyvében (2000/618) lévő ábrán, melynek aláírása: *Hunok írásjelei, amelyekkel szállásterületük határát, víz és legelő használati jogát rögzítik*. Fischer az **U** hanggal azonosítja. Valóban, a 8-as szerű jel szögletes változata **U** hangértékkel jelenik meg Harsányinál és Oerteliusnál (Fischer, 2005/41, 64). 1964-ben került elő a Homokmégy-halom-i csontlemez, Baky Győző restaurátornak köszönhetően (Vékony, 2004/49). Ezen is a szögletes 8-as szerű jel van. Vékony Gábor **Q** hangértéket tulajdonít neki. (2004/51)

Alsó karcolat, jobbról-balra: LY D I K. Olvasatom: LYeDleK. A **14**-es kéz karcolta.

Az írásirány változás is mutatja, hogy nem ugyanaz a kéz karcolta és nem ugyanabban az időben, mint a felső feliratot.

4. ábra:
Rajz Bálint Csanád könyvéből

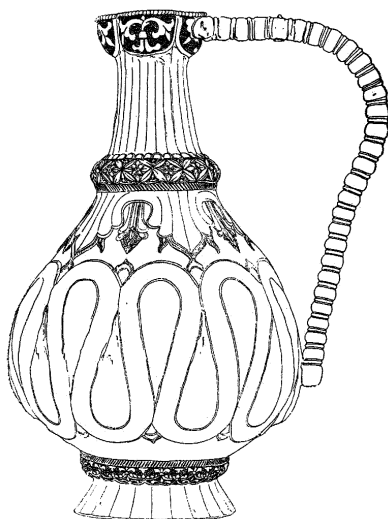


A LYeDieK családnév, többes számban. A **D** és **I** betűt összeróták. Több rajzon nincs áthúzva jobbról a 2. betű, azonban Bálint Csanád könyvében, Robert Göbl és Róna Tas András vizsgálatai alapján látható, hogy jócskán át van húzva (2004/566).

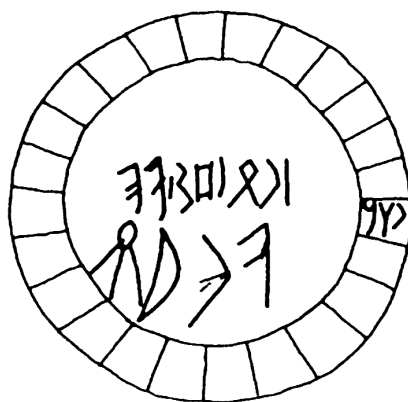
Jakab Zsigmondné Mészáros Rozália a *Rugonfalva az idők múlásában* c. helytörténeti könyvében (2004) említi a régi múltú Jeddi családot. A Rugonfalvi Rovásemlék felfedezője, Benkő Elek régész megfigyélésében is szerepel Jedi vagy Jegyi Miklós neve. Írásos adatok szerint a Jeddi család a 17. sz. második felében tűnik fel a Rugonfalvához közeli Nagymedeséren.

A véleményem, hogy régebben a hun-magyar írásban nem volt külön **J** és **LY**, hanem a **J** az **I**ből alakult később. Erre már sok adatot gyűjtöttem, sajnos még nem volt időm megírni.

A 6-os korsó



1. ábra: A 6-os korsó rajza
*Hampel József
tanulmányából*



2. ábra: A karcolatok elhelyezkedése a 6-os korsón
Pataky László könyvéből

A karcolatok a korsó talpán helyezkednek el, egyikük némileg oldalt.

Fischer Károly Antal: csak betűket azonosít, olvasatot nem ad.

1889: jobbról-balra: Felső karcolat: R S LY S(sz) N K M G L. Középső karcolat: G S N R(sz) LY CZ. Alsó karcolat: S T Ü

Szentkatolnai Bálint Gábor

1892: jobbról-balra: Felső karcolat: OSZ-AS ELY-ES-NEK VESZ GHÉL (Hosszas életnek víz kell s nem bor). Középső karcolat: GHE-SEN SZELYEZS (Ghesen Szelyezs, a rovó neve). Alsó karcolat: ESETÜ (véste).

1901: Felső karcolat: SZAS ELESNEK VISZ KELL (Hosszas életnek víz kell s nem bor.) Középső karcolat: KICSINY SZÁLLÁSI. Alsó karcolat: SATU (Kicsiny Szállási Csató, a rovó neve).

Csallány Dezső

1967: jobbról-balra: Felső karcolat: SABaNUD BeZ (saban: méltóságnév, a Béz családé). Középső karcolat: PAN'U (úr-é). Alsó karcolat: ATI: férfi rokon, nővér fia. A középső karcolat utolsó betűjét cirill **U** betűnek tartja és mivel ezt a 10. sz. előtt nem használták, az a véleménye, hogy a feliratok nem lehetnek korábbiak a 10. század végénél, minden korábbi időpont szerint téves. (1967/59, 60)

Baráth Tibor a karcolatokkal nem foglalkozik.

Pataky László

1977: jobbról-balra: Felső karcolat: SZOLÁNCSU KERKA (személynév). Középső karcolat: PESENÝŐJ (népnév). Alsó karcolat: SENYÜ (méltóság).

Vékony Gábor

2004: jobbról-balra: Az edények több feliratát azzal magyarázza, hogy több nyelven fordul elő ugyanaz az italnév, azonos ábécével, négy nyelven.

Felső karcolat: első fele török, második fele magyar. Török: VÍZ-SZÚRŐ, magyar: VÍZ. Középső karcolat: szláv: VÍZZEL. Alsó karcolat: alán: VÍZ.

A 6-os korsó 4 jelből álló középső karcolatának utolsó (bal oldali) jelét Csallány Dezsőhöz hasonlóan a cirill betűnek tartja, mely

10. századinál korábbi nem lehet. Átveszi Csallány véleményét is, hogy emiatt az egy jel miatt a kincs korát 850 és 950 közé kell tenni (2004/150). Annak ellenére, hogy könyve 129. oldalán azt olvashatjuk, hogy Csallány *„betűhasonlítókat olvasataira nem érdemes szót vesztegetni”*.

Szöllősy Kálmán Vékony Gábor 1997-es megfejtéseit elemezve hozzáteszi, hogy a korsóban szentelt vizet tarthattak. (1999/35)

Friedrich Klára

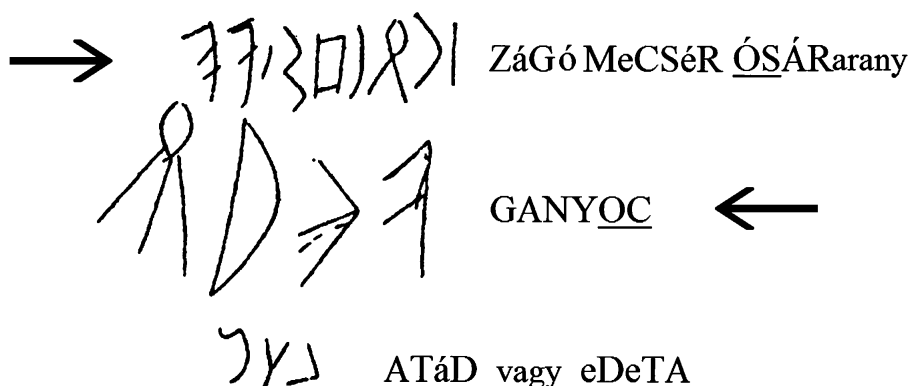
A 3 karcolat 3 különböző időben készült, 3 különböző kéz által. Olvasataimban az aláhúzott betűk összerovást jelentenek.

Felső karcolat, balról-jobbra: két megoldás van, attól függően, hogy jobbról a 3. jel felső része gömbölyű vagy szögletes, valamint jobbról a 2. jelnek van-e kis mellékvonala felül. A rajzokon eltérések vannak. A **3**-as kéz karcolta.

A. megoldás: Ha jobbról a 3. jel felső része gömbölyű, akkor OS összerovás és az olvasatom: ZÁGó-MeCSÉR ÓSÁRarany. A jobb szélső betű itt **R**, a Kájoni féle **R** az 1673-as ábécéjéből és írásmutatványából. Az Ó-SÁR-t ó, régi sáraranynak értelmezem. A sárarany a Czuczor-Fogarasi szótárban: *„az egy darabban termett legfinomabb arany, alkalmasint a legtisztább sárga színtől, különböztetésül az érczes ásványokból tűz által kiolvasztott, vagy iszapos fövényből ki-mosott aranytól.”* A sárarany tehát termés arany és Hampel is ezt írja: *„...lehetséges, hogy a termés arany, melyből a kincs készült, Erdély aranybányáiból származik.”*(1894/48). A korsó egyébként 21 karátos aranyból készült.

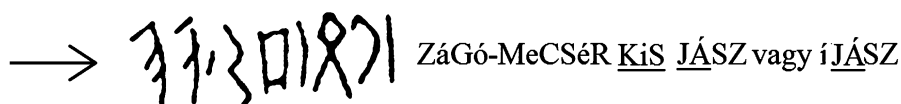
A Czuczor-Fogarasi szótárból megtudjuk még, hogy a sár szó a sárga színt is jelentette régen, ez szintén összefügg az arany színével. Több Sár nevű, vagy sár-ral kezdődő települést is felsorol, Fényes Elek szintén. Ezek egy része véleményem szerint nem sáros, dagonyás terület lehetett, hanem aranylelőhely. A Maros-Torda vármegyei Sáromberkén került elő legszebb hun-kori arany cikádánk.

Szép felvidéki népdalunk, a *Magos a rutafa* című, Vikár Béla gyűjtötte 1906-ban. Ennek szövegében is ez áll: *„...selyem sár haja, Magyar Ilona...”* Tehát arany haja van, nem sáros haja.



3. ábra felső sor: Friedrich Klára A. változata

B. megoldás: Ha jobbról a 3. jel szögletes és a 2. jelnek van kis mellékvonala felül, akkor a 3. jel **KS** összerovás, a 2. jel **JÁ** összerovás és az olvasatom: ZáGó-MeCSÉR KiS JÁSZ vagy KiS íJÁSZ. Ilyen a Szöllősi Kálmán tanulmányában látható rajz. Ilyen a Bálint Csanád könyvében látható fénykép, ahol határozottan szögletes a 3. jel felső része, az alatta lévő rajzon viszont gömbölyű és a 2. jelnek nincs kis mellékvonala felül. (2004/540). A JÁSZ olvasatot alátámasztja, hogy Hampel szerint a 21-es csészén az ETZIGE szó a Jazig-Jász népet jelenti. Mecsér egy pusztá neve Fejér megyében, írja Fényes Elek 1851-ben, ma község Győr közelében. Azonban a mecsér kardművest is jelent, így lehet, hogy a 8-as tál egyik ajándékozójának, Zágónak utóda kardműves lett.



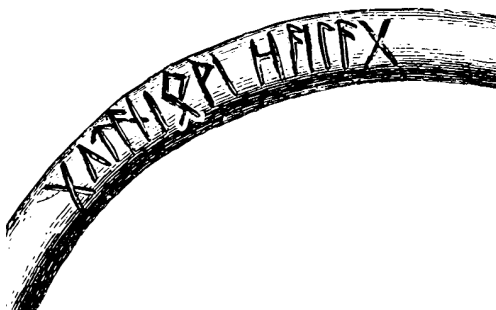
4. ábra: Friedrich Klára B. változata

A felső karcolat készülhetett legkorábban, betűi az öt poncolt Ruaz kincse feliratra hasonlítanak. Jobbról a 3. jelet középkori feliratokon 4-es számként is alkalmazták (pl. Felsőszemeréd). A petroasai – délkelet Erdély, Bodzai havasok – hivatalosan gepida kincs nyakékén, nyakpántján is szerepel (nem karkötőjén, mint ahogyan egy dilettánszó történetész írta).

X S N F H I N

6. ábra:
Bezenyei runafelirat az O
(Othila nevű) runával

5. ábra:
Részlet a pietroasai
kincs nyakpántjából
az O (Othila nevű)
runával



Germán emlékeken **O** (Othila) hangértékű runajel (lásd a Runa rokonság fejezetnél). Itt azonban nem runaként fejem meg, hanem **OS vagy KiS** összerovásként, mivel Kiszely István könyvében megtalálható a hun jelek között, bár azok hangértéke nincs feltüntetve. Az ábrát lásd a 22, 23-as kehelynél.

Középső karcolat, jobbról-balra: GANYOC. A 4-es kéz karcolta.

A középső karcolat hevenyészett és rontott is, az **A** betű közepén bizonytalan karcolgatások. Ezek nem a felirat részei, mivel a 23-as kelyhen, ugyanennél a névnél nincsenek. Jobbról-balra: GANYOC. Jobbról a 4. betű OC összerovás. A jel szintén szerepel Kiszelynél a hun írásjelek között, hangérték nélkül, lásd a 23-as kehelynél. Nagyon kétkedem, hogy ez cirill betű lenne. Így vitatom Csallány Dezső és Vékony Gábor véleményét, főként, mert ezzel az egy betűvel indokolják késői, X. századi keltezésüket. Ha nem szakember írta le olyasmit, hogy türk betűkből álló szó végén egy cirill betű van, nagy dilettánszás kezdődne.

A Ganyóc személynév, ugyanúgy mint a 23-as kelyhen. Fényes Eleknél (1851): Ganócz falu van Szepes vármegyében, Gány Pozsony vármegyében, Gánya Máramaros vármegyében.

Érdekesség, hogy ha a középső karcolatot jobbról-balra, de a runák hangértékeivel olvassuk, akkor az AKTHOR szót kapjuk. Amennyiben így van és a 6-os korsó karcolója egy szójátékot készített, akkor az Akthor név alatt talán Attila másik nagybátyját, Oktárt értette és ez a 23-as kehely karcolatára is érvényes, melyen ugyan ez a név szerepel.

Alsó karcolat, jobbról-balra: ATáD. Balról-jobbra: eDeTA. Az **5-ös** kéz karcolta.

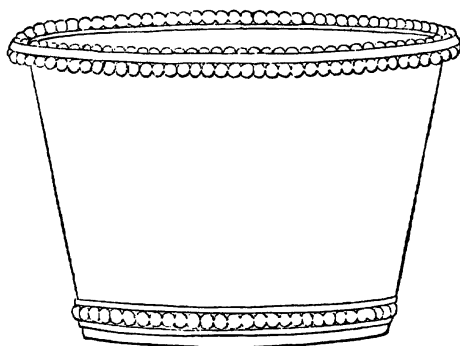
Az alsó karcolat a valóságban nem alul, hanem az előző kettőhöz képest oldalt helyezkedik el a korsó talpán. Az ATáD személynév vagy helységnév a kincsen. Lehet Attila névváltozata is. Németh Gyula írja, hogy Attilát törökül ATA-nak, atyának hívták. (1940/221)

1851-ben Magyar-Atád és Nagy-Atád nevű községek Somogy megyében, ma is működő települések. Magyaratádnak Atádi nevű birtokosa is volt.

Az Edeta név szerepel a Kálmán király gyűrűjéhez készített megfejtésben. A gyűrűt a Nagyszentmiklósi Kincs egyik elveszett darabjának tartom, ezt már 2004-ben felvetettem. Edeta lehet Edikon, Roga hun király (itt a megfejtésben Ruaz) fia, Priszkosznál: „a szkíta Edica”. További névváltozatai Thierry-től, Szász Bélától, Németh Gyulától: Edek, Etyek (mely településnévként is fennmaradt), Edeko, Edeco, Ediko. Edeta lehet Attila egyik fiának, Csabának valamelyik gyermeke, kiknek neve: Ed és Edömén.

Edikon-hoz, Ed-hez és Edöménhez kapcsolható településnevek: Ede, Edeháza, Edelény, Edve, Edécs...

A 11-es pohár



1. ábra: A 11-es pohár rajza Hampel József tanulmányából

2. ábra: A 11-es pohár karcolata
Fischer Károly Antal könyvéből

81

A felirat a pohár talpán helyezkedik el.

Fischer Károly Antal

1899: RÚ

Fischer a svájci hunoknál is járt, itt élt Roux (ejtsd RÚ) atya hittérítő. Nevének ejtése megegyezik Attila nagybátyjának, Roga (itt a kincsen Ruaz néven) hun királynak egyik névváltozatával. Továbbá Rov, Rú, Rúa családneveket is talált Fischer a hun völgyben, melyek szintén a Roga név változatai.

Szentkatolnai Bálint Gábor

1892: SZU vagy SZUV, SZUB

1901: SZÚ = hosszú (magyarázza Bálint Gábor, az Sz betű hosszú alakja miatt)

Baráth Tibor a karcolatokkal nem foglalkozik.

Csallány Dezső

1967: SaNáG (edényféle)

Pataky László

1977: THONUS (Thonuzoba besenyő király neve)

Vékony Gábor

2004: HEVÜLJ FEL

Friedrich Klára

Jobbról-balra: aSZÚ vagy RUa. Utóbbi a Ruaz névváltozata. Balról jobbra: ÚR. A **6**-os kéz karcolta.

RUa ← vagy
8 | aSZÚ ← vagy
→ ÚR

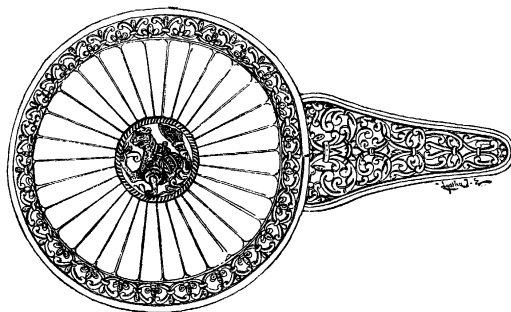
3. ábra:
Friedrich Klára megfejtése

A 8-as formájú jel többször szerepel Kiszely István hun írásjelek gyűjteményében (Lásd az 5-ös korsónál). Szögletes formában a Homokmégy-Halom-i íjtartó tegezen a IX. századból és *Harsányi János és Oertelius betűsorában* U hangértékkel, ezt a hasonlóságot Fischer Károly Antal írta le először. (2005/41)

Amennyiben a jobb oldali jel **SZ** hangértékű, akkor aSZÚ (borfajta). A jobb oldali jel lehet **R** is, melyre 4 példa is van a Kájoni János botról másolt ábécéjében és példamondatában, valamint kissé jobbra döntve Dési és Kapossi ábécéjében. Ha **R**, akkor jobbról-balra olvasva RUa, ez Roga hun király névváltozata, aki itt a kincsen a 9, 10-es tálkákon, 17-es kürtön, 22, 23-as kelyheken Ruaz néven jelenik meg. (Névváltozatai egybegyűjtve: Friedrich K: Roga hun király (2009/62)

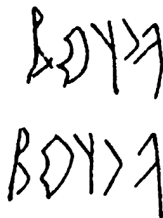
Balról-jobbra olvasva: ÚR.

15, 16-os nyeles tálkák



1. ábra: A 15 és 16-os nyeles tálcák rajza
Hampel József tanulmányából

2. ábra: A 15 és 16-os
nyeles tálcák karcolata
Fischer Károly Antal
könyvéből



A felirat mindkét tálkán a nyél legszélesebb részén helyezkedik el.

Fischer Károly Antal

1889: G S T M N (a két utolsó betű talán „enyém”)

Szentkatolnai Bálint Gábor

1892: GHES TANYÁI vagy K-IS ED-ÉNY-EM (Kis edényem)

1901: KISIT ENYÉM (kis ideig az enyém az edény, aztán másé)

Csallány Dezső

1967: BATaNÁD-eDeZ (Batanyád úré – a Botond nemzetséggel hozza kapcsolatba. (1967/63)

Baráth Tibor

1968: „HUNOK URA RÓKA *Bizonyára Rúga-Róka király tulajdona lehetett.*” (1. könyv/43.) „*Ruga (Róka) király nyeles tálcája, mert a közepén róka van.*” (2. könyv/129/7) László Gyula viszont azt írja, hogy oroszlánfejű tengeri szörny, hippocampus van a közepén. (1977/158)

Baráth Tibor véleménye még, hogy a tálkákon lévő egymásba fonódó inda díszítések „*a hunok nevét írják százszor meg százszor és rovásjelek egybekapcsolásából keletkeztek.*”

Pataky László

1977: P S TENYŐ pesenyőj tenyő (besenyő méltóság)

Vékony Gábor

2004: GYÜMÖLCS ÉTEL (vad étek, vad gyümölcsökből)

Friedrich Klára

Balról jobbra betűk: M N T A G Olvasat: MuNTAG. A 2-es kéz karcolta.

→ Mu N T A G

3. ábra:
Friedrich Klára
megfejtése

A betűk kínálják a MoNTAG német szót, mely hétfőt jelent. A német szó nem is lenne csodálnivaló, hiszen Attilát nem csak Scythia, hanem Germánia uralkodójának is nevezték (Priszkosz után Jordanes, 6. század). A megoldás ennek ellenére egy név lehet, mégpedig Attila atyjának egy névváltozata.

A Magyar Himnusz 2. szakaszában is említett Bendegúznak sok névváltozata maradt fenn, pl. Mundzuk, Mundzsuk, Mundiuchus. Jordanesnél a 6. században *Mundzuchus*. Az Attila, Magyarország királya élete és halála címmel a 15. sz.-ban keletkezett szövegben: *Mandluk*. Petrus Ransanusnál, szintén a 15. sz.-ban: *Munde Zeturus*. Siegler Mihálynál a 16. században: *Mundizik*. Dr. Constantin Diculescu a *Die Gepiden* (Gepidák) c. könyvében Bendeguz nevét *Mundiuk* változatban germánnak tartja.

Így azt gondolom, hogy a hiányzó magánhangzót behelyettesítve, a **MuNTAG** szó áll a nyeles tálkákon és Attila atyjáról van szó, tehát a tálkák Bendegúz-Mundzuk tulajdonában voltak. A karcolatot talán a tálkák készítésénél évtizedekkel később készíthette egy germán személy, emlékeztetőnek az eredeti tulajdonosra.

A 21-es tál



1. ábra: A 21-es tál rajza
Hampel József
tanulmányából



2. ábra: Részletrajz Hampel
József tanulmányából

+ BOYHAA · ZOAPIAN · TECH · ATTETOI'H ·
BOYTAOTA · ZOAPIAN · TAIPOI'H · HTZIH · TAICH.

3. ábra: A felirat Németh Gyula cikkéből (1917)

Poncolt görög betűkkel, de nem görög nyelven

Fischer Károly Antal:

1889: Hampel József itt olvasható megfejtését fogadja el, némi módosítással.

BUELA DZOPÁN TECH DIGETOI ORSZÁG BUTAUL DZOPÁN TAGRO ORSZÁG ETZI ORSZÁG TAICH. Hampel azt feltételezi, hogy Buela és Butaul gepida fejedelmek voltak. A Tech és a Taich szavak Fischer szerint nem a Tiszát jelentik. Javasolja a Buela helyett a Béla, a Butaul helyett a Boytha vagy Boutuj nevet. Boytha létező családnév, Boutuj pedig egy földvár neve Besztrece vidékén.

Szentkatolnai Bálint Gábor

1892-ben foglalkozik vele annyiban, hogy az Al-Tisza vidékén élő besenyő főnökök feliratának tartja, mely eltorzított helység és földrajzi neveket tartalmaz. Sajnos több szót a mikrofilmen nem lehetett látni az újságszél hajtása miatt.

Csallány Dezső

1967: Görög betűs török szövegnek nevezi (1967/40. oldal).

Olvasata: BOLYA ZAPAN TESI DÜGETÜGI BATALJ ZAPAN TAYRUYI ICIIGI TESI. Jelentése: *„Bolya-saban készítette ezt az ivóedényt, s Batalj-saban tette alkalmassá a felfüggesztésre.”* (1967/60).

Továbbá: *„A Gyulák nemzetsége dél-erdélyi szállásterületeit teljesen elvesztette és Gyula fiai Boja (Baja) és Bonyha Baranya megye vidékén, az Árpád nem szállásterületéből kaptak kárpótlást. a krónikáiról tőlük származtatja a Kán nemzetséget”* – idézi Györffy Györgyöt Csallány Dezső. (1967/66)

Baráth Tibor

1968: *„IRÁNIAK RÉGI BETŰIRE A RÉG ELÖREGÜLT KAPARÁSBÓL KITALÁLT ÉRTELEM. RÉG E JELET ÉGETTÉK. IRÁNÉT KAPARTÁK ELŐBB A KÖRE. ATTILA MONDTA”* (1. kötet, 40. oldal) *„A köralakban elhelyezett felirat feljegyzés a hunok írástudásáról”* (2/129-7-es tábla)

Baráth Tibor bírálata Németh Gyula turkológus megfejtéséről, tömörítve: *A szöveget Thomsen (dán írástörténész) után görög betűsnek vélte, törökül olvasta el, az írást pedig besenyőnek tartotta és az írnokot is hibáztatta. A fő baj nem az írnoknál van, hanem a tudós-*

nál... aki nem tudja elképzelni, hogy egy V. századbeli s a Duna medencében talált szöveg magyar lehet. (1. kötet, 41. oldal)

Pataky László

1977: A hivatalosan elfogadott török megfejtések helyett ajánlja:
DICSŐ DÁKGÉTA NAGYVEZÉR BUTAUL DICSŐ TAGOR JÁSZ VEZÉR

Mészáros Gyula régész, múzeum igazgató 1905-ben szintén a gétákkal hozza kapcsolatba a feliratot: A TISZAI KÉT – GÉTA – FÖLD NAGYFEJEDELME BUTA-UL TAGRO – FÖLD, ETZI – FÖLD, TAISZÉ (Tisza) FEJEDELME (1915/20)

Vékony Gábor

2004: Véleménye szerint a 21-es tábla görög betűs felirata: „magyar-protobolgár” nyelven íródott a 9. sz. elején. Olvasata: BOYLA ZSUPAN TESZI DIJETTÉ BUTAUL ZSUPÁN TAYRUVÁ, ÖCCSÉ TESZI (a *dijet* és *tayru* esetleg méltóság)

Friedrich Klára

BOUÉLA ZSUPÁNsága TEKÉ, DÜGETOIGÉ
BOUTAOUL ZSUPÁNsága TAGROGÉ, ÉTZIGÉ, TAIKÉ.

A görög **Υ** hangértéke **U** vagy **Ū** (upsilon, üpsilon). Amennyiben itt az **OU** kettőshangzó, akkor kiejtése: **U**. (lásd 3. ábra)

A latin **H** szerű jel hangértéke a görögben **é**, **e** (éta, eta) vagy **h**. Tehát a zsupánság szavak után a birtokosok nevei következnek: Tek, Dügetoig, Tagrog, Étzig, Taik. Az **é** birtokjel mutatja, hogy a szöveg nyelve magyar. Dügetoig talán Attila egyik fiának, a hozzá hasonlóan hősies Dengiziknek egyik névváltozata. (Egyéb változatai: Dengitzik, Dintzic, Dengezics...)

További feltételezéseim:

BOUÉLA: Béla, Kézainál, Thuróczynál a hunok kapitánya.

ÉTZIG, ÉTZIGÉ: Etzilburg vagy személynév **é** birtokjellel.

Ismeretes, hogy Attila nevét a germánság Etzel formában is használta, vára, városa pedig Etzilburg volt, többek között Sebestyén Gyula szerint (1904/174). Lehetséges, hogy az ÉTZIG szó Etzilburgot jelenti. Hampel József az „ETZIGE” szót a jászokkal, jazigokkal hozza kapcsolatba.

A Magyar Nemzeti Múzeum 1986-os avar kiállításán vásárolt katalógusban, Bóna István írásában olvastam, hogy az avarok szállásaik nemzetségi, rokoni központjait „*aul*”-oknak nevezték. Így a BOUTAOUL tulajdonképpen két szóból is állhat: BOUT AOUL, azaz BUT AUL, vagyis *Buda aul*-ja jelentésű is lehet, tehát Attila testvérének szállása.

Felmerült még bennem, hogy az ölyv szónak is szerepe lehet a feliratban. E madár régi neve *ul, ulu, ülü* változatban is fennmaradt. Innen pedig előjön Uldin hun király neve, aki 380 táján érkezett a hunokkal a Kárpát-medencébe, Bendeguz és Roga (itt a kincsen Ruaz néven) a fiai voltak, Attila pedig az unokája.

Anonymusnál *„a kisebbik Gyula két fia, Bolya és Bonyha...”* (2007/101/24. rész)

Nagy Géza írja (tömörítés): Bojta kun vezértől származik a Brugsa nemzetség, emléküket a Baracska nevű település tartja fenn. (1974/77)

A 21-es tálkáról írja László Gyula: *„A csésze közepén (belül) a felirat keretében az áttört művű, egykor zománcos kereszt nem egy időben készült a felirattal, világosan látszik, hogy utólag forrasztották bele, valamilyen előző korong helyébe.”* (1977/136) Tehát újabb átalakítás történt, itt viszont a feliratot nem cserélték ki, mint a 9-es, 10-es tálkánál.

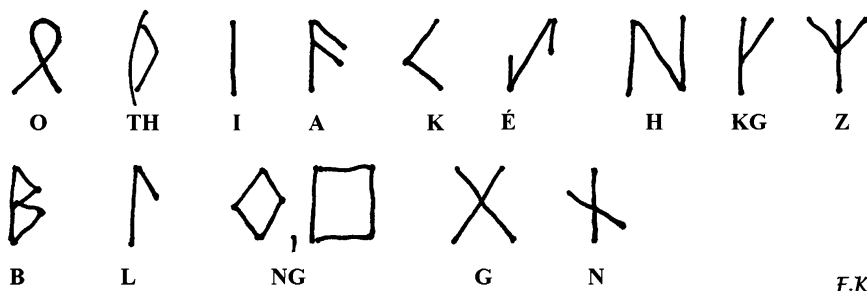
Vannak-e runák a Nagyszentmiklósi Kincsen?

„A kincs feliratainak germán runákkal való dilettáns kapcsolatba hozatala mindössze egy korai és szerencsére efemer (múlékony) kutatástörténeti jelenségnek bizonyult.” (Bálint Csanád, 2004/571)

E vélemény ellenére jogosnak tartom legalább az alaki összehasonlítás erejéig felvetni a kérdést. Annál is inkább, mert ha a tisztelt szakemberek V. századi készítési idejét fogadjuk el, akkor lehetetlenség türköktől, kazároktól átvenni a kincs betűit, mivel nekik ez után kb. még 200 évig nem volt írásuk. A germánoknak viszont volt írásuk és a hunok Roga és Attila idején igencsak atyafiságos viszonyban voltak velük. Pl. Roga fia, Edikon a germán szkírek fejedelme lett, Attila a germán Kriemhildet (is) feleségül vette. Továbbá Jordanes írja Priszkosz rétor nyomán, hogy Attilát nem csak Scythia, hanem Germánia uralkodójaként is tisztelték.

Mivel a legtöbb szerző a türk betűkkel hasonlítgatja a kincs jeleit, az esélyegyenlőség miatt álljon itt a runákkal való alaki azonosság bemutatása is. A Nagyszentmiklósi Kincs betűivel 14 alakilag azonos runát találtam. A magyar rovásírás összes betűváltozatának és a runaváltozatoknak alaki azonossága 70 % körül van, tehát magasan felülmúlja a türk, vagy más sztyeppe-i írásokkal való alaki azonosság mértékét.

Alaki egyezések a Nagyszentmiklósi kincs jelei és a runák között (15)



1. ábra

Az ábrán a runák hangértékei láthatók.

A türk nyelvű megfejtések készítőivel ellentétben én őszintén bevallom, hogy hangérték egyezéseket a runákkal nem tudok felmutatni (talán a runa TH és a magyar rovásban az összerótt SZA). A türkkal is mindössze kettőt lehet (SZ, N) de ez a kettő is csak bizonyos magánhangzók mellett igaz. Csúsztatásnak tartom, amikor egy szakember „nagyszámú” jel egyezésről ír a türkkal vagy a kazárral, de nem teszi hozzá, hogy ezek csak gyakran vitatható alaki hasonlóságok, a hangértékek nem egyeznek. Ha nem szakember ír alaki hasonlóságról, tisztességesen hozzátéve, hogy a hangérték egyezés bizonytalan, azonnal beindul a dilettánszó kórus.

A germánok Attila iránti tiszteletét mutatja, hogy **O** (Othila nevű) runájukat hun királyunkról nevezték el. Ezt megerősíti Karl Faulmann német írástörténész könyvében található „Runenlied” az az runadal, runa vers, mellyel a runák jelentését rögzítették az emlékezetükben. Itt ugyanennél a jelnél Attila nevének Ethel változata szerepel. A szövegmagyarázatból kiderül, hogy az Ethel szót Vaterland-nak „apaföld”-nek értelmezték, ez nálunk az anyaföld. (Faulmann, 1880/178, 185)

2. ábra:
Az Attila név
Ethel változata
runa névként
(részlet)

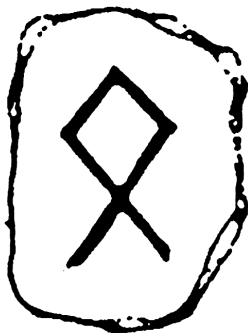
l	þ	lagu
m	z	iug
oe	h	ethel
d	m	mann
		dæy

Æ *Ethel byth ofer-leof*
æghwylcum men,

Vaterland ist überlieb
jedem Manne,

3. ábra: Runa vers részlete

Nagy hun királyunkat Atyuskának nevezték a germánok, bár az Attila (Atilla, Atila) szó nem innen ered. Így a 6-os korsó két rovásjele is sokkal inkább rokonítható a germán runákkal, mint a cirill **U** betűvel (lásd a 6-os korsónál). A 2-es korsó nyakán lévő díszítő sor is az **O** hangértékű runára hasonlít (lásd a 2-es korsónál).



4. ábra:
Runa kavics
Attila név
változatával

4. Othila
S. 66

A 4. ábrán egy runakavicsot látunk, mellyel a kockavetéshez hasonló szerencsejátékot játszották a germánok. A teljes runás kavics gyűjtemény látható a *Kárpát-medencei birtoklevelünk a rovásírás* című, Szakács Gáborral közösen írt könyvünk 122. oldalán. A kavicsok egyikén lévő runát Attiláról nevezték el.

A híres dániai Gallehus kürtön, a pietroasai kincsen és a bezenyei runás fibulákon is látható ez az **O** nevű runa. (Bezenye község a mosonmagyaróvári járásban.)

A kincs megfejtői között vannak, akik runáknak tartják a betűket. Például Franz Dietrich (1866), aki gót neveket fejt meg belőlük. Fischer szellemesen bírálja, bírálatával egyet értek, mert a nagyszentmiklósi a hunok kincse, így a gót olvasat ugyanolyan valószínűtlen, mint a türk.

Összegzőképpen a címben feltett kérdésre azt válaszolhatom, hogy a kincsen alaki egyezések vannak a runákkal, mint az 1. ábra

is mutatja. Ennek oka, hogy a germánok a hunoktól vették át írásukat. Ezt már sok esetben leírtam. Azonban ennek bizonyítása már egy másik dolgozat témája lehet.

Összegzés

Olvasataim összesítése:

A poncolt edények feliratai:

9-es, 10-es tálkák, 17-es ivókürt, 22-es, 23-as kelyhek tehát, 5 edény poncolt felirata egységesen, balról-jobbra haladva:

RUAZ KINCSE (Ruaz: Roga hun király névváltozata)

A 10-es tálka karcolata balról-jobbra: ROGÁÉ vagy RUGÁÉ,

A 17-es ivókürtön lévő karcolt összerovás: DÉZS (név)

23-as kehely karcolata: Jobbról-balra: GANYÓC – GETELYI (nevek)

8-as tál, jobbról balra: +GULYA + ZÁGÓ + ZANADI + ARANYA+

A csak karcolt edények feliratai:

2-es korsó alján lévő sátor alakú karcolatok: Kisebbik: *SEBES SZ* vagy *SEBES I*, nagyobbik: *SEBES ZS* vagy *SEBES 50* (Futárok)

Az oldalán lent lévő karcolt összerovás: J T vagy T J névjel, vagy TEJ (jobbról balra)

A „győztes fejedelem” zászlóján balról-jobbra: BEZTER vagy BALAMBÉR hun királyok nevének néhány betűje.

3-as és 4-es korsó alján lévő karcolatok jobbról-balra: GULYA (név)

5-ös korsó felső karcolata balról-jobbra: SZEMIU (Szemény nemzetség)

5-ös korsó alsó karcolata jobbról-balra: LYEDIEK (Jediek, családnév)

6-os korsó: Felső karcolat, balról-jobbra:

A. változat: ZÁGÓ-MECSÉR Ó-SÁRarany.

B. változat: ZÁGÓ-MECSÉR KIS JÁSZ vagy KIS ÍJÁSZ.

Középső karcolat, jobbról-balra: GANYÓC (név)

Alsó karcolat, jobbról-balra: ATÁD. Ugyanez balról jobbra: EDETA (nevek)

11-es pohár: jobbról-balra: RUA (Ruaz névváltozata) vagy ASZÚ. Balról jobbra: ÚR

15 és 16-os nyeles tálkák: Balról jobbra: MUNTAG (Mundiuk, Mundzuk, stb. Attila hun király édesapja).

Görögös jellegű feliratok

9-es és 10-es tálka görögös rovásszövege: ESLA INT SÁTÁN ARIÁNTÓL, INT OKRA LÁSZ(L)Ó. (Esla, Okra és László nevű személyek óvnak az általuk sátáninak tartott ariánusoktól). Kisbetűk: SAS, ILON, RÁRÓ

21-es tálka görög betűs, magyar szövege:

BOUÉLA ZSUPÁNsága TEKÉ, DÜGETOIGÉ
BOUTAOUL ZSUPÁNsága TAGROGÉ, ÉTZIGÉ, TAIKÉ

De lehet: Bouela = BÉLA, Etzig = ETZILBURG (Attila városa)

A feliratok alapján az a véleményem, hogy a kincs 5 darabja, melyen a RUAZ KINCSE poncolt szöveg van, Roga hun király, Attila nagybátyja számára készült ajándékként. (Ruaz a Roga, Ruga, Rua stb. egyik névváltozata.) Ezt a 10-es tálka karcolata is megerősíti. Ipolyi Arnold püspök a Magyar Mythológia című művében (1854) legalapossabban gyűjtötte egybe hagyományainkat. Ebben igazolást kaptam arra a feltételezésemre, hogy Roga neve a rovásírással összefügg, amely főként a Rova névváltozatnál nyilvánvaló: *„...ős és kétségtelesenül pogány korunk s vallásunkban keletkezett s gyakorlott írásnak tudata, s nyoma maiglan fen van; sőt valószínű, hogy az annak gyakorlata módját s fogalmát tökéletesen kifejező s a runa szóval szinte rokonhangzású rovás szóban, ezen ős írás hason régi s eredeti nevét is bírjuk, miután már hún emlékeinkből hason alakú: Rua, Reuva, Rova tulajdonnevet is ismerünk.”*

A megfejtésben előforduló történelmi nevek (Bővebben a megfelelő fejezetekben):

Ruaz (Roas, Ruga...): 9, 10, 17, 22, 23-as edényen. Roga változatban: 10-es tálon. Rú változatban: 11-es poháron.

Muntag (Mundzuk): 15, 16-os tálkán

Bez... vagy Bal... (Bezter vagy Balambér): 2-es korsón

Szemiu (Szemény hun nemzetség): 5-ös korsón

Atád (Attila): 6-os korsón

Edeta (Edikon vagy Ed, Edömén): 6-os korsón

Esla (hun követ): 10-es tálon

Okra (Oktár): 10-es tálon

Bouela (Béla): 21-es tálon

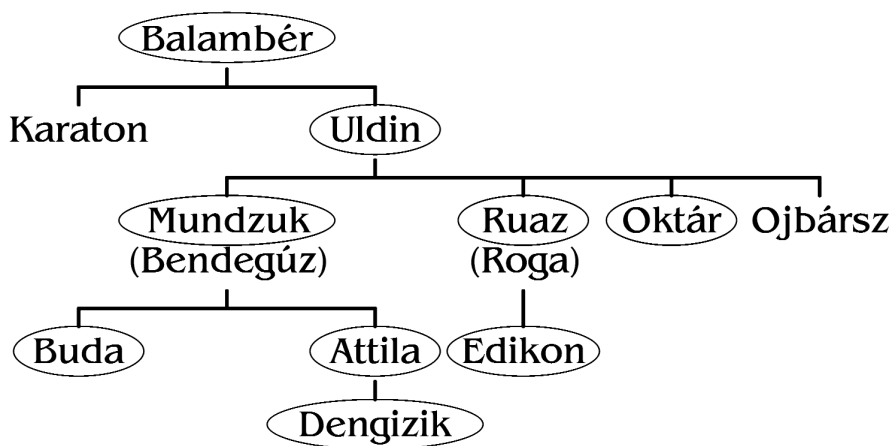
Bouta (Buda): 21-es tálon

Oul (Uldin): 21-es tálon

Dügetoig (Dengizik): 21-es tálon

Etzig (Etzilburg, Attila városa): 21-es tálon

Ezek közül biztosnak a Ruaz név mondható. Egyenként, külön-külön, egymástól függetlenül a többi név bizonytalan lenne, azonban ilyen számban együtt egy hun királyi családból vagy környezetükből származó nevek egymást erősítik, valószínűsítik. 1. ábra



1. ábra

Későbbi, hiteles rovás emlékeken megtalálható nevekhez kapcsolható:

Getelyi (23-as kehely): Ketelyi Székely Tamás, Konstantinápolyi Felirat, 1515

Lyediek (Jeddiek-5-ös korsó): Rugonfalvi Felirat, XVII. sz.

Létezett, vagy ma is létező településnevekhez kapcsolható:

Dézs: 17-es kürt. Ganyóc: 6-os korsó, 23-as kehely. Atád, Mecsér: 6-os korsó. Zágó(n): 8-as tál, 6-os korsó.

Létező egyéb személynév: Gulya: 8-as tál és 3-as, 4-es korsó. Zanadi(j): 8-as tál. Ilon, Lász(l)ó: 9-es és 10-es tál

Egyéb magyar szavak: Tej, sebes: 2-es korsó. Arany: 8-as tál. Aszú, úr: 11-es pohár. Sár (sárga, arany), mecsér, kis, jász vagy íjász: 6-os korsó. Int, sas, ráró: 9-es, 10-es tál. Kincse: 5 edényen.

Mindezek alapján a kincs magyar nyelvű, a Kárpát-medencéhez, egy olyan V. századi hun királyi családhoz kapcsolható, melynek Attila is tagja. A néphagyomány nem alaptalanul nevezi Attila kincsének, mivel a RUAZ KINCSE rovásfeliratot hordozó két tálka, az ivókürt és a két kehely készítettője valószínűleg Attila, az alkalom pedig az a nagyon fontos időszak, amikor 432-ben Rogának (itt a kincsen RUAZ néven) köszönhetően Pannonia is visszakerült a rómaiaktól a hunokhoz. Attila neve talán az *Atád* szóban jelenik meg a 6-os korsón, azonban tudjuk, hogy a 9-es és 10-es tálkák közepét valamikor kivágták és a görög betűket utánzó, keresztet korongot utólag forrasztották bele. Nem zárhatjuk ki, hogy Attila neve szerepelt a tálkák eredeti korongján. Mivel ez egy ajándék készlet, hogy teljes legyen, az öt darabhoz legalább egy RUAZ KINCSE feliratú korsó is tartozhatott. Csallány Dezső is feltételezte, hogy több korsót találtak, de eladták vagy beolvasztották. A Ruaz kincse feliratú edények közül párosak a kelyhek és a 9-es, 10-es tálkák, tehát nem csak a hun uralkodónak hanem feleségének is készültek. Páratlan az ivókürt, mert csak férfiak használták.

Szintén Rogának vagy Attilának szánt ajándéknak tartom a 8-as tálát, melyet három személy, GULYA, ZÁGÓ és ZANADI készítettett, talán ezt is Pannonia visszanyerése alkalmából. Birtok ajándékozási szerződést rögzít a 21-es tálka, mellyel a kedvezményezettek viszonozták az adományt.

A 8-as, 9-es, 10-es és 21-es tálka, a 17-es ivókürt, 22-es, 23-as kehely tehát ajándék volt, de mi a helyzet a nem poncolt, csak karcolt feliratú és a felirat nélküli edényekkel? Ezekről a „maradék” edényekről azt gondolom, hogy az Ipolyinál is olvasható áldomás vagy áldozó edények voltak. Fontos szerződéskötéseknél, fogadalomtételnél, háborúk és más vészek előtti segítségkérésnél, győzelem, örömteli események esetén hálaadásnál használták őket. Ilyenkor ezeket az étel és italáldozatokat a legszebb edényekben tálták az

istenek képmásai, szobrai vagy jelképei elé. Mint ahogyan néhány évszázad múltán a hun királyok utóda Álmos és népe tették: *„Álmos vezér és övéi bevonulva Hung várába, a halhatatlan isteneknek nagy áldozatokat mutattak be és négy napig tartó lakomát csaptak.”* (Anonymus 13, Hung vára). Fischer ősvallási szertartásokhoz tartozónak tartotta a nagyszentmiklósi edényeket.

Az őstisztelet, a halottak tisztelete napjainkig fennmaradt, nem csak nálunk, hanem minden műveltségben. Itt csak két példát említek: Carl Gustav Jung keresztény lélekgyógyász anyai nagyapja Basel főesperese volt a XIX. században. Elhunyt első felesége szellemének külön széket tartott fenn a dolgozószobájában és hetente egyszer beszélgetett vele, második feleségének nagy bánatára. (Jung, 1997/460). A csángók napjainkban is terítenek az elhunynak temetéskor.

A *Bevezetés*-ben hivatkozott szakemberek és az olvasataim alapján a kincset V. századinak tartom és hun nyelvűnek, melyből a magyar nyelv származik. Különösen alátámasztja ezt a folytonosságot a hun kori Szabadbattyáni övcsat, melyen a nagyszentmiklósihoz hasonló száratlan **A** betűk mellett a XIII. századi Homoródkarácsonyfalvi Felirat **L** betűje áll, a szöveg pedig balról-jobbra halad mint a kincs 5 poncolt feliratáé. További balról jobbra haladó és ugyanilyen száratlan **A** betűt tartalmazó felirat az esztergomi és a mezőberényi gyűrűn látható, ezek a párhuzamok is a kincs hunok általi készítését, a magyar olvasatot, a hun-magyar folytonosságot támasztják alá. Ugyanezt erősítik az összerovások, melyek csak a magyar (szkíta, hun, avar) rovásírásban fordulnak elő nagy számban, más népek rovásírásában nincsenek vagy számuk elenyésző, de ezeknél is kimutatható a szkíta, hun, avar, magyar hatás.

A karcolt feliratok Attila halála után készültek, egészen a XI. századig, különböző kezeiktől, ezért írás irányuk változó. A nagy hun uralkodó kincstára bizonyára felosztásra került. A karcolatokat nem ötvös mesterek, hanem átmeneti tulajdonosok, továbbá kincstárnokok, futárok, szolgák készítették. Germán is lehetett közöttük, mint aki a 15-ös, 16-os tálkán Mundzuk nevét igyekezett megörökíteni. A 3-as, 4-es korsón a GULYA nemzetség tagja hagyta karcolatát, akinek őse a 8-as tál egyik ajándékozója volt. Az 5-ös korsón a hun Szemény nemzetség neve maradt fenn. A 6-os korsón ZÁGÓ neve, akit már a 8-as tálról ismerünk.

A kincs utolsó tulajdonosa a Csanád által gonoszul meggyilkolt, kifosztott és halála után nyelvének kitépésével meggyalázott Ajtony fejedelem volt. A kincs elrejtője pedig menteni vagy elrabolni próbálta az arany edényeket.

Szöllősy Kálmán Vékony Gábor 1997-es megfejtéseit elemezve, Ajtony személyére, méltatására is kitér. Meggyőzően alátámasztja tanulmányában (1999), hogy Ajtony jogosult a fejedelem címre. Szívesen olvasnánk Szöllősitől egy Ajtony fejedelem tanulmányt, mert ezzel a kifosztott, csalárdul meggyilkolt magyar elődünkkel mostohán bánnak a történetírók. (Egy rövid írásom Ajtonyról: Emlékezzünk Ajtony vezérre, Ősök és írások c. könyvben, 2008/160. Továbbá Szakács Gábor Pogány imák c. történelmi zeneművéhez írtam az Ajtony és Csanád c. szöveget 2005-ben.)

Az edények egy részét a Szent Koronához hasonlóan átalakították (8-as, 9-es, 10-es, 21-es tálak), ezáltal az eredeti rendet, egységet megbolygatták, tönkretették. Bár Fischer még nem ismerhette László Gyula régészeti véleményét, hogy a 9-es, 10-es tálkák középet kicserélték és a kereszt a görögös rovásbetűkkel eredetileg nem volt ott, mégis nagy tehetséggel ráérezett arra, hogy valami nincs rendben. Azt írja, hogy a keresztnek vélt alak nem más, mint díszítés vagy cifrázott I betű. Véleménye, hogy a tálkák nem keresztény egyházi, hanem inkább ősvallási szertartásokhoz szolgáltak. (2005/92)

Megfejtésem alapján a Nagyszentmiklósi Kincs és a napjainkban is használatos magyar rovásírás betűi között 24 alakilag azonos jel van. Itt minden formát külön számoltam, mivel alaki egyezéssről van szó. A hangérték egyezések száma: 15 betű.

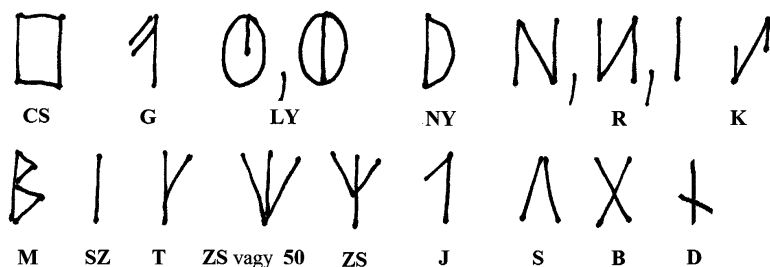
ALAKI EGYEZÉSEK A MAGYAR ROVÁSÍRÁSSAL (24)

F.K.



2. ábra

HANGÉRTÉK EGYEZÉSEK A MAGYAR ROVÁSÍRÁSSAL (15)



3. ábra

A magyar rovásírással való erős kapcsolatot bizonyítja a 17-es kürt *DZS* és a 2-es korsó *TJ* összerovása, mivel az összerovások csak a szkíta, hun, avar, magyar rovásírássra jellemzőek. A kevés számú latin nagybetűs összerovás ötletét a rómaiak a Kárpát-medencében vették át a magyarok elődeitől, mint ezt a Kőbe vésték, fába rótták c. könyvben bizonyítottam, 102-107. old.

A türkkal a Nagyszentmiklósi Kincstől függetlenül is legfeljebb 11 alaki és csupán 2 (kettő) hangérték egyezés van, az *N* és az *SZ* betű, ezek is csak bizonyos magánhangzók mellett érvényesek. Természetesen, akik az összes sztyeppe-i jelet belapátolják a türk elnevezés alá és így kb. 100 jelet állítanak szembe a 32 betűs régi magyar rovásírással, azok a véletlen találatok elve alapján magasabb alaki egyezést kapnak. A Nagyszentmiklósi Kincs betűi és a runák között 15 alaki egyezés van, hangérték egyezést nem találunk. Tehát a nagyszentmiklósi betűk egyértelműen a magyar rovásírással mutatnak legnagyobb mértékű alaki és hangértékbeli azonosságot.

Sajnálatos, hogy a legtöbb megfajtott türk nyelvűnek tartja a feliratokat, ennek az a célja, hogy a magyar rovásírást a türkből, kazárból, arámiból lehessen eredeztetni. Ez politikai okra vezethető vissza, mely krónikáinkat semmibe véve, a magyar nemzet szkíta-hun-avar-magyar folytonosságának tényét tagadja. Még 2014-ben is olyan tankönyv jelenhetett meg, mely középiskolás gyermekeinknek Ammianus Marcellinus hunokat gyalázó szövegét tanítja, Attila hun királyról készült legelönytelenebb olasz (római) ábrázolás mellett. Szentkatolnai Bálint Gábor tudós nyelvészünk egyébként Ammianus Marcellinust Hári Jánoshoz hasonlónak tartotta. (1901/32.)

Az is sajnálatos, hogy a hivatalos tudomány képviselői egyetlen lé-

pést sem tettek a kincs végleges hazahozatala érdekében, pedig ezt két magyar hazafi már 100 éve felvetette:

Halis István: *„Ugyan miféle baj származnék abból, ha például az Atilla kincset visszakérnénk a Magyar Nemzeti Múzeum részére? Amiként a török szultán oda adta Mátyás király könyvtárának kincseit s a muszka cár a Rákóczi kardot...”*(1902/55)

Dr. Siklóssy László írja a Bécsbe hurcolt magyar kincsekkel kapcsolatban: *„Mindez eltörpül azonban a mérhetetlen megkárosítás mellett, amikor megfosztották Magyarországot a Nagyszentmiklósi Kincstől, melynek a közbeszédben a mai napig Attila kincs a neve... Ez a kincs a magyar hagyományé és a magyar földé. Vissza kell kerülnie hozzánk.”* (1919/197, 199)

Szakirodalom

Az avarok aranya – A nagyszentmiklósi kincs (M.N.M., Helikon, 2002)

Bakay Kornél: Őstörténetünk régészeti forrásai I. (Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997)

Baráth Tibor: Magyar népek őstörténete (1968, Somogyi Zoltán kiadása, 1997)

Bálint Csanád: A nagyszentmiklósi kincs (Balassi Kiadó, 2004)

Bóna István: Az avarok kincsei (Magyar Nemzeti Múzeum, kiállítás katalógus, 1986)

Czuczor Gergely – Fogarasi János: A magyar nyelv szótára (Pest, 1862)

Csallány Dezső: A nagyszentmiklósi aranykincs rovásfeliratainak megfejtése és történeti háttere (A Nyíregyházi Jósza András Múzeum évkönyve, 1967)

Debreczeni Miklós: Az ősmagyar írás néhány hazai és oroszországi emléke (Patria Részv. Társ., 1914)

Diculescu, Constantin: Die Gepiden (I. Band, Leipzig, 1923)

Farkasinszky Tibor: A magyarok aranya, a nagyszentmiklósi kincs (Miskolci Bölcsész Egyesület, 2005)

Faulmann, Karl: Illustrierte Geschichte der Schrift (Wien, Pest, Leipzig, 1880)

Fehér Géza: A bolgár-török műveltség emlékei és magyar őstörténeti vonatkozásaik (Budapest, 1931, és Napkút Kiadó, 2013)

Fehér Mátyás Jenő: Besenyő őstörténet (Magyar Ház, 2004)

Fehérné Walter Anna: Az ékírástól a rovásírásig, I, II. (Buenos Aires, 1975)

- Ferch Magda:** Kutatás az Aranykincs utcában (Magyar Nemzet, 2006/január 28)
- Fettich Nándor:** A szeged-nagyszéksői hun fejedelmi sírlelet, Harmatta János előszavával (M. T. A., 1953)
- Fényes Elek:** Magyarország geographiai szótára, melyben minden város, falu és pusztá, betűrendben körülményesen leíratik (Saját kiadás, 1851)
- Fischer Károly Antal:** A hún-magyar írás és annak fennmaradt emlékei (1889, Hun-idea Kiadó, 2005)
- Forrai Sándor:** Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig (Antológia Kiadó, 1994)
- Friedrich Klára:** Hunok aranya (Magyar Demokrata, 2002/15. szám)
- Friedrich Klára:** Kálmán király varázsgyűrűje, mint a Nagyszentmiklósi Kincs egyik hiányzó darabja? (Magyar Jelen, 2004/8/12. Megfejtések könyve I. 2013, 76.)
- Friedrich Klára:** Szentkatolnai Bálint Gábor megfejtése a Nagyszentmiklósi Kincsről (Előadás: 2006, továbbá: Tászkotetőtől a bosnyák piramisokig, 2007)
- Friedrich Klára:** Roga hun király (2009)
- Friedrich Klára:** Grál kehely-király kehely (2012)
- Halis István:** Az ősmagyarok nyomai (Nagykanizsa, 1902)
- Iordanes:** Getica (Közreadja: Kiss Magdolna, 2004)
- Ipolyi Arnold:** Magyar Mythológia (1854, Európa Kiadó, 1987)
- Hampel József:** A nagy-szent-miklósi aranykincs (Archaeológiai Értesítő, MTA, 1884/1-166)
- Jordanes:** lásd: Iordanes
- Jung, C. G:** Emlékek, álmok, gondolatok (Európa Könyvkiadó, 1997)
- Kálmán Béla:** A nevek világa (Gondolat Kiadó, 1967)
- Kiszely István:** A svájci „hun völgy” (Magyarországi Unitárius Egyház, 1996)
- Kiszely István:** A magyarság eredete és ősi kultúrája (Püski Kiadó, 2000, bővített kiadás)
- László Gyula – Rácz István:** A Nagyszentmiklósi Kincs (Corvina , 1977)
- László Gyula:** A nagyszentmiklósi kincs. Vallomás egy könyvről (In: Számadás népünkéről-Ifjúsági Lap és Könyvkiadó, 1986)
- Mandics György:** Róvott múltunk I, II, III. (Irodalmi Jelen, 2010-2011)
- Marjalaki Kiss Lajos:** Anonymus és a magyarság eredete (Miskolc, 1929)

- Mészáros Gyula:** A nagy-szent-miklósi kincs rovásos feliratainak megfejtése (Ethnographia, 1915/1, apps. arcanum. hu/ethnographia)
- Nagy Géza:** Magyar nemzetségek (Magyar Őskutatás kiadása, Buenos Aires, 1974)
- Németh Gyula:** Thomsen a nagyszentmiklósi kincs feliratairól (Egyetemes Filológiai Közlöny, 1917)
- Németh Gyula:** Attila és hunjai (1940, Akadémiai Kiadó, 1986)
- Page, R. I:** Reading the past – runes (British Museum Press, 1987)
- Pataky László:** Gélyse kiskán (Tevan Kiadó, 1996)
- Pataky László:** „Atilla kincse” (Turán, 2002/május-június)
- Pukkay László:** Az Árpádok korának ma már nem létező települései Mátyusföldön (Terra Mátyusföldi havilap, 2015/május)
- Schüller Hilda:** A nagyszentmiklósi aranykincs ornamentikája (Archaeologiai Értesítő, 1937) http://real-j.mtak.hu/337/1/ARCHERT_1937_uf_050.pdf
- Siklóssy László:** Műkincseink vándorútja Bécsbe (1919, Magyar Ház-2004)
- Szakács Gábor:** Kálmán király gyűrűje (Magyar Demokrata, 2005 március 10.)
- Szász Béla:** Hunok története Attila nagykirály-Bakay Kornél jegyzeteivel (1943, Gede testvérek Bt. 2001)
- Szentkatolnai Bálint Gábor:** Attila kincse (Pesti Hírlap, 1892 november 20.)
- Szentkatolnai Bálint Gábor:** A honfoglalás revíziója (1901, Püski, 2008)
- Szöllősi Kálmán:** A nagyszentmiklósi aranykincs és rovásfeliratai-a vesztes fejedelem (Turán, 1999. június-július)
- Thierry, Amadé:** Attila történelme (1852, fordította: Szabó Károly, Komár Gábor kiadása, 2001)
- Tolnai László:** Ősi neveink, aranykincseink (Allprint Kiadó, 2007)
- Vékony Gábor:** Szkíthiától Hungáriáig (Életünk Könyvek, 1997)
- Vékony Gábor:** A székely írás (Nap Kiadó, 2004)
- Wimmer, L. F. A:** A bezenyei runás fibulák (Archaeologiai Értesítő, 1894)
- Wikipédia, Wikiszótár

Kiegészítés az 50, 51, 52. oldalhoz: A 15, 16-os tálkákon a MuNTAG karcolat jelentheti Attila hun király MUNDO vagy MUNDUS nevű unokájának a nevét is, aki 21 éven át volt Theoderich gót király hadvezére, de végül a gótok elleni csatában hunyt el 70 éves korában.